Контрольный экземпляр

Массо а мехкий пролетареш, вlашlхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕН МИНИСТРИЙ СОВЕТЕН ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера дена ● ШИНАРА, 17 ЯНВАРЬ, 1984 ШУ. ● № 7 (6885). Мах 3 кеп.

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАККХЕХЬАРЧА СОВЕТА БАРХІАЛГІА СЕССИ

Селхан, воццlазлагlа хемнча НГlАССР Лаккхехьарча Совета бархlалгlа сесси хилар.

Сессе ден повесткане вегьедиххьаьар ухх тайпарe деллан:

1. 1984 шера Нохч-Гlалгlай АССР экономически социальни дегlаккхувлара Пачхьалкхен кlеланхи 1983 шера Нохч - Гlалгlай АССР экономически социальни дегlаккхувлара Пачхьалкхен план кхочашьярах.

2. 1984 шерарча Нохч-Гlалгlай АССР Пачхьалкхен бюджетахн 1982 шерара Нохч - Гlалгlай АССР Пачхьалкхен бюджет кхочашьярах.

3. Нохч - Гlалгlай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума Указаш чlоагlдарах.

4. Нохч - Гlалгlай АССР Лаккхехьарча Совета цхьайолча массаярча комиссей ю сгаьс хиннача хуйцарех.

1984 шера Нохч - Гlалгlай АССР экономически социальни дегlаахаре Пачхьалкхен планахн 1983 шера Нохч-Гlалгlай АССР экономически социальни дегlаккхувлара Пачхьалкхен план кхочашьярахн йолча НГlАССР Министрий Совета Председателя заместителя, республика Госплана председатела депутата А. А. Мальсагова, ьыча докладага а 1984 шерара НГlАССР Пачхьалкхен бюджетахн 1982 шера НГlАССР Пачхьалкхен бюджет кхочашьярахн йолча НГlАССР финансей министра депутата П. И. Голещихина ьыча докладага а ладийгlар Нохч-Гlалгlай АССР Лаккхехьарча Совето.

Хьалхарча шин дешаш планово - бюджетни а кхинча массаярча комиссей а доклад йир НГlАССР Лаккхехьарча Совета планово-бюджетни комиссе председателя депутата А. И. ВОРОНКИНА.

Пренешка къамельаш дир депутаташа В. М. ШАМАРДИНА — Грозненски горисполкома председатель, Ф. Ю. КАМУРЗОЕВАС — Назрановски трикотажни фабрика швея-мотористкас, М. Ш. БАМАТГИРЕЕВА — велиораци хин боахамен министра, кхтта кхыгар.

Нохч - Гlалгlай АССР Лаккхехьарча Совета бархlалгlача сессе тlаийцар дийцача дешаех доагlаш дола Закона а сецамаш а.

XVIII ОБЛАСТНОЙ ПАРТИЙНИ КОНФЕРЕНЦИ

ИНФОРМАЦИОННИ ХОАМ

Укх шера, 14 январе город Грозне хилар XVIII Нохч-Гlалгlай областной партийни конференци.

Конференци хьайийллар КПСС ЦК члено, парте областной комитета хьалхарча секретара А. В. Власова.

Хорж конференце кулгалдеш йола органаш: президиум, секретариат, мандатни комисси.

Чlоагlыю укх тайпара ден порядок:

1. КПСС Нохч-Гlалгlай обкома отчети КПСС ЦК декабрьски (1983 ш.) Пленума решенешкара, КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Председатела новкъоста Ю. В. Андропова выступлене положенешкарен выводашкарен хьадоагlа областной партийни организаце дакхараши.

2. Областной парторганизаце ревизионни комиссе отчетни доклад.

3. КПСС обком кержар.

4. Областной парторганизаце ревизионни комисси кержар.

«КПСС Нохч - Гlалгlай обкома отчети КПСС ЦК декабрьски (1983 ш.) Пленума решенешкара, КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Председатела новкъоста Ю. В. Андропова выступлене положенешкарен выводашкарен хьадоагlа областной партийни организаце дакхараши» яха доклад йир парте Нохч-Гlалгlай обкома хьалхарча секретара А. В. Власова.

Областной партийни организаце ревизионни комиссе отчет йир комиссе председатела Н. Я. Пресенько.

Пренешка отчетни докладах къамельаш дир: КПСС Грозненски горкома хьалхарча секретара Н. И. Семенова, Урус-Мартановски района «Труд» совхоза свеклаш лелаеча бригада бригадира Т. Абуевас, КПСС Сунженски райкома хьалхарча секретара Б. К. Чагаева, В. И. Ленина цlерагlча Грозненски мехкдаьтта чакхдоаеча завода вокхагlволча оператора, Социалистически Къахьегама Турпала Н. И. Ведерникова, «Красный молот» яхача грозненски машенаш еча заводе парткома секретара Е. М. Пучкова, Грознерча кога гlирс беча фабрика заготовщицас М. Я. Керимовас, Грозненски района Октябрьски юкъерча школа хьехархочо, юкъбенцарча парторганизаце секретара А. Ш. Котельниковас, Грозненски мехкдаьтта института доцента, парте а къахьегама а ветеранийн республикански совета председатела В. К. Филькина, Малгобекски района маьхк еча завода мастера-пекара З. У. Чапаевас, Нохч - Гlалгlай облсовпрофа председатела Г. Г. Олейникова, Ачхой-Мартановски района «Новосельский» совхозе болхлочо, парте а къахьегама а ветерана Х. А. Кооваева, Нохч - Гlалгlай АССР пачхьалкхен кхерамазлен Комитета председатела В. Н. Белозерова, Нохч-Гlалгlай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума председатела Х. Х. Бокова, Шелковской района «Путь к коммунизму» колхоза механизатора С. С. Тукина, КПСС Надтеречни райкома хьалхарча секретара Г. Г. Махаури, Нохч-Гlалгlай АССР яздархой Союза правлене председатела Р. С. Ахматовас, Нохч-Гlалгlай гlишлон управлене спецСМУ-10 монтажника М.-Б. Г. Султагова, Веденски района «Прогресс» совхоза трактористка М. Мусхаджиевас, Старогрозненски буруе тохара белхий управлене бурудаттачо, партгрупорга А. И. Буракова, ВЛКСМ Нохч-Гlалгlай обкома хьалхарча секретара Г. Х. Эльмурзаева, Грозненски района «Грозненский молочный» совхоза доярнас М. А. Айгумовас, Шалински района «Пищемаш» яхача аргунски завода токарий бригадира, цеховой парторганизаце секретара Х. Б. Османевас, «Грознефть» производственни объединене генеральни директора Р. М. Хачатурова, КПСС Назрановски райкома хьалхарча секретара А. А. Мамаева.

Конференце ла а дийгlар чlоагl а йир мандатни комиссе председатела П. Г. Кацаева эь цу комиссе доклад.

КПСС Нохч-Гlалгlай обкома отчетахн КПСС ЦК декабрьски (1983 ш.) Пленума решенешкара, КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Председатела новкъоста Ю. В. Андропова выступлене положенешкарен выводашкарен хьадоагlаа областной партийни организаце дакхарахн йола резолюци тlаийцар конференцо.

Конференцо чlоагlийр ревизионни комиссе отчет.

Конференцо кержар КПСС областной комитетан областной партийни организаце ревизионни комиссеи керда состав.

Конференце белхе юкъе дакъа лаьцар КПСС ЦК организационно-партийни балха Отдела инструктора Р. А. Арутюнянас, КПСС ЦК «Агитатор» яхача журнала кертерча редактора М. П. Габдулина.

КПСС НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА ПЛЕНУМ

XVIII областной партийни конференцо хержача КПСС Нохч - Гlалгlай областной комитета хьалхара пленум хилар. Пленумо хьежаш организационни дешаш, КПСС Нохч - Гlалгlай обкома хьалхарча секретаралла хержав нов. А. В. Власов, шоллагlча секретаралла — нов. Д. Г. Завгаев, КПСС обкома секретаралла — нн. В. И. Дмитриенко, Е. В. Тумсоев, З. А. Яндиева.

КПСС областной комитета бюро члешалла хержаб нн. А. В. Власов, Д. Г. Завгаев, В. И. Дмитриенко, Е. В. Тумсоев, З. А. Яндиева, В. Н. Белозеров, Х. Х. Боков, М. А. Керимов, С. Н. Кожуховский, В. Г. Кодзоев, Г. Г. Олейников, Н. Н. Семенов, С. З. Умалатова.

КПСС обкома бюро члена кандидаталла хержаб нн. А. И. Воронкин, П. Г. Кацаев, Г. Х. Эльмурзаев.

Пленума чlоагlбаьб КПСС областной комитета отделий заведующеш: организационно-партийни балха — нов. П. Г. Кацаев, пропаганда агитацен — нов. А. И. Татцитов, Іилман дешара заведенйи — нов. Р. Н. Тимошенко; культуре — нов. Р. А. Сайханов, промышленно-транспортни — нов. Ю. В. Кузнецов, мехкдаьттан химически промышленноста — нов. В. А. Куценко, ялгача промышленноста, халкъа эшача товарийн торговлен — нов. Л. К. Мурагова, гlишлошъяра — нов. И. Н. Алмазов, юрта боахамен кхачан промышленностен — нов. С. М. Беков, административни органий — нов. А. Т. Дятлов, юкъерча отдела — нов Н. И. Поляков, финансово - боахама — нов. В. В. Подгорин.

КПСС обкомерча партийни комиссе председателалла чlоагlбаьа нов. Н. А. Сыщиков.

Пленума чlоагlбаьб республикански газетий редакторий: «Грозненский рабочий» — нов. Д. К. Безуглый, «Ленинан некъ» — нов. Ю. А. Айдаев, «Сердало» — нов. О. В. Гадаборшев.

Обкома пленума балха юкъе дакъа лаьцар КПСС ЦК организационно - партийни балха Отдела инструктора Р. А. Арутюнянас.

РЕВИЗИОННИ КОМИССЕ ЗАСЕДАНИ

XVIII областной партийни конференцо хержача Нохч-Гlалгlай областной партийни организаце ревизионни комиссе заседани хилар.

Комиссе председателалла хержар нов. Н. Я. Пресенький.

XVIII областной партийни конференце хержача КПСС Нохч-Гlалгlай обкома состав

КПСС ОБКОМА ЧЛЕНАШ

АБДУЛАЗИЕВА Х. М.
АЙДАЕВ Ю. А.
АЙДИНОВ Н. И.
АЛБАКОВ Т. Д.
АЛМАЗОВ А. И.
АНТИПЕНКО И. З.
АНУФРИЕНКО Б. В.
АРБИЕВ М. А.
АРСНУКАЕВ У. А.
АХМАТОВА Р. С.
БАКРИЕВ С.
БЕЗУГЛЫЙ Д. К.
БЕКОВ С. М.
БЕЛОЗЕРОВ В. Н.
БЕСКОРЦЕВА А. В.
БОКОВ Х. Х.
БОРОВА Б. Х.
БУРАКОВ А. И.
ВЕДЕРНИКОВ Н. И.
ВЛАСОВ А. В.
ВОЛКОВ А. В.
ВОРОНКИН А. И.
ГАДАБОРШЕВ О. В.
ГАЛАЕВ Х. Г.
ГАЙТАМИРОВ Ш. Х.
ГРЕБЕННИК А. М.
ГРОМОВ П. Н.
ГУЛАЕВА Т. С.
ГУЛИЕВА М. А.
ДЕРСИГОВА Д. А.
ДЗЕЙТОВ А. Ж.
ДМИТРИЕНКО В. И.
ДЯТЛОВ А. Т.
ЗАВГАЕВ Д. Г.
ЗАХАЕВ Л.
ИВАНОВ А. И.
ИСМАИЛОВ Э. Э.
КАГЕРМАНОВ А. Д.
КАРАГИЧЕВА А. М.
КАСЬЯНОВ Ю. В.
КАЦАЕВ П. Г.
КЕРИМОВ М. А.
КЕРИМОВА М. Я.
КОЖУХОВСКИЙ С. Н.
КОДЗОЕВ Б. Г.
КУЗНЕЦОВ Ю. В.
КУЦЕНКО В. А.
ЛАДЫГИНА Л. П.
ЛАТЫШИНА Т. И.
ЛУКЬЯНЦЕВА Л. Н.
МАКАРОВ В. Л.
МАЛЬСАГОВ А. А.
МАМАЕВ М. А.
МАТИЕВ С. Х.
МАХАМАЕВ М. Д.
МАХАУРИ Г. Г.
МАХМУДХАДЖИЕВА Т. У.
МЕЛЬНИЧЕНКО В. З.
МИХАЛЕНКО Г. Н.
МИЩЕНКО Ю. Ю.
МУРАТОВА Л. К.
МУСХАДЖИЕВА М. С.
МЯСИЕВ А. А.
ОЛЕЙНИКОВ Г. Г.
ПАВЛОВ М. П.
ПОЛЯКОВ Н. И.
РАСТОРГУЕВ Ю. Д.
РОСТОВ А. И.
САИДОВ Б. М.
САЙДАНУРОВА З. А.
САЙХАНОВ Р. А.
СЕМЕНОВ Н. Н.
СИМЧЕНКО Н. А.
СКОТНИКОВА Л. П.
СЫЩИКОВ Н. А.
ТАБАЦКОВА В. Г.
ТАРАСОВ Д. К.
ТАЦИТОВ А. И.
ТЕПСУРКАЕВ М. Ш.
ТИМОШЕНКО Р. Н.
ТОРШИН А. М.
ТОКОВ М. Т.
ТУМСОЕВ Е. В.
УМАЛАТОВА С. З.
УМХАДЖАЕВА М. С.
ФЕДОРОВА А. И.
ФИЛЬКИН В. К.
ХАДЖИЕВ С. Н.
ХАДЖИЕВ Ш.
ХАПЕРСКИЙ В. П.
ХАРСАНОВ Л. М.
ХАЧАТУРОВ Р. М.
ЧАГАЕВ Б. К.
ЧОЧАЕВ М. М.
ШАМАРДИН В. М.
ШЕВЧЕНКО А. С.
ШИРЯЕВА Л. П.
ЭЛЬМУРЗАЕВ Г. Х.
ЭСМУХАМБЕТОВ Н. А.
ЮШАЕВ М. В.
ЯНДИЕВА З. А.

КПСС ОБКОМА ЧЛЕНАЛЛА КАНДИДАТАШ

АЛМАЗОВ И. Н.
АМРИЕВА Р. М.
АСТАФУРОВ А. М.
БАЙМУРАДОВ М. Э.
БАМБАТИЕВ С.
БЕЛОГЛАЗОВА Л. П.
БОДРОВ А. Н.
БАРТАНОВ А. А.
ВЕДЕНКО Г. К.
ГОЛЕЩИХИН П. И.
ГРИДАСОВА М. Д.
ДАНИЯЛХАНОВА С. М.
ЗУРАБОВ М. А.
КИЗИЛОВА Л. П.
КУРБАНОВА Э. Х.
ЛАГУТИН С. М.
ЛИЧКО А. В.
ЛУНЬКОВ В. В.
ЛЮБОВА А. С.
МАЦУЦИН А. З.
ОНЕЖКО А. Н.
ОСМАЕВА Х. Б.
ПОДПОРИН В. В.
ПШЕНИЧНАЯ В. Н.
САГАЕВ В. Т.
ТОМШИН А. А.
УМАРОВ М. У.
ХАНТ А. З.
ХАЛГУЕВ Т. Д.
ХУРКАЕВА С. Н.
ЧИРКОВА В. М.
ШАРШАВЫХ А. Е.
ЭНГИНАЕВА З. Х.
ЭШТИЕВ А. М.
ЯНДАРОВ В. В.

РЕВИЗИОННИ КОМИССЕ ЧЛЕНАШ

АЙГУМОВА М. А.
БАГУЕВА З. С.
БАЗГИЕВ Р. А.
ВИЗИДОВ С. М.
ВОЛКОВ А. Е.
ГАЛАЕВ К. А.
ДАДАЕВА Р. А.
КАМЫШНИКОВ П. А.
КРЫЛЕВСКАЯ Р. А.
ПРАВЕНЬКИЙ Н. Я.
СИТНИКОВА В. И.
СТАРОДУБЦЕВА Л. Р.
САТТЫБАЕВА Р. Т.
ХАДИЕВ Я.
ЯНИН Г. С.

Халкъа викалаш

Республике дlахоьхьш да СССР Лаккхехьарча Совета депутаталла харжа кандидаташ уттабелга.

Надтеречни района «Гвардейский» совхозе хиннача хоржамашта хьалхарча собране къамаьл дaьча хьехархочо лелаеча М. П. Кирносас аьлар:

— Аз предложени лу КПСС ЦК член, КПСС Нохч - Гlалгlай обкома хьалхара секретарь Власов Александр Владимирович СССР Лаккхехьарча Совета депутаталла харжа кандидат оттаве.

Цул тlехьагlа къамаьл даьча совхоза воккхагlа волча экономиста, цехови парторганизаце секретара И. Курбанова йийцар кандидата биографи.

А. В. Власов ваьв 1932 шера. Иркутски горно-металлургически институт ьыкхачав, кlор бовкхача шахте горни мастералла балха вода. Уккхаз по хаахьехкар шийи болх ховш вола специалист а дика организатор а хилар. Цигара комсомольски балха тlа вохийт из, хlаьта 1961 шера — партийни балха тlа. Из хорж КПСС Зиминский райкома хьалхара секретаралла, парте Иркутски обкома шоллагlа секретаралла, 7 шера цо болх бу КПСС Якутски обкома шоллагlа секретаралла. 1972 шера из чlоагlбу КПСС ЦК инспекторалла, хlаьта 1975 шера дола из ва парте Нохч-Гlалгlай обкома хьалхара секретарь. КПСС XXVI съездо А. В. Власов КПСС ЦК членалла хорж.

Собране къамаьл даьча комплекса начальника Ш. Юсупова, совхоза директора А. Г. Завгаева, кхьгар а белгалдаьхар кандидат вечоа Даьхен хьалхашка кхарагlдаьнараш, цо бу lалаьмате боиккка болх.

Собране дакъа лаьцараша, цхьан дагара а болаш лаьрхlар: № 875 йолча Наурски хоржамий округе гlолла СССР Лаккхехьарча Совета Къаьмий Совета депутаталла харжа КПСС ЦК член, парте Нохч - Гlалгlай обкома хьалхара секретарь Власов Александр Владимирович кандидат оттаве.

Из кандидатура хьаллоецаш хоржамашта хьалхара собранеш хилар Шелковской района «Шелковской» племзаводе, Наурски района «Победа» яхача совхозе.

Делкъа хана Шалински района «Пищемаш» завода механо-сборочни цехе гулбелар къахьегамхой.

Хоржамашта хьалхара собрани хьайийллар завода профкома председатела заместитела С. А. Исаева.

Дош лу электрослесара А. Н. Веляева. Цо предложени елар СССР ялгача, кхачан промышленностан бытови прибораштен йолча машиностроене министр Пудков Иван Иванович СССР Лаккхехьарча Совета депутаталла харжа кандидат оттаве.

И. И. Пудков ваьв 1916 шера. Московски авиационни институт яьккхачул тlехьагlа болх бу инженер-конструктор, конструкторски бюро начальник, кертерча технолог, завода кертерча инженер, тlаккха директор волаш. Хlанз вие волча министерстве 1968 шера министра хьалхара заместителалла вохийт из, хlаьта 1977 шера министралла. Из Ленински преме лауреат ва.

Из кандидатура хьаллоецаш къамаьл дир завода директора Е. П. Самуилова, токарий бригадира Х. Б. Османевас, слесарь - ремонтника М. К. Герихановa, тlемеи къахьегамен ветерана Х. В. Межидова. токара С. Н. Загорске. Собране дакъа лаьцараша массава раьза а волаш, сецам тlаийцар: РСФСР-гара № 7 йолча Грозненски хоржамий округе гlолла СССР Лаккхехьарча Къаьмий Совета депутаталла харжа ялгача, кхачан промышленностан бытови прибораштен йолча машиностроене министр Пудков Иван Иванович кандидат оттаве.

Из кандидатура хьаллоецаш собранеш хилар полиграфически машинаш еча ДАССР-ера Кизил - Юртовски заводе, холодильни оборудовани еча Астраханский заводе.

КПСС НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБЛАСТНОЙ КОМИТЕТА БАЛХАХ ЙОЛА ОТЧЕТ

КПСС обкома хьалхарча секретара нов. А. В. Власова доклад

КПСС ЦК декабрьски (1983 ш.) Пленума решенешна къахьегамхой политически къахьегамен хьинар айденаьча хьале, республика партийни организацешнара отчеташи хоржамаши чакх а даьха, дlахьош я XVIII областной партийни конференци.

Парте леррагlа чакхйоах вlаши дезалуш долча экономически, организационни, идейно - кхетамбалара де дезарий комплекс, эргайоахаш тоаю кулгалдаре стиль а методаш а.

Ноябрьски (1982 ш.) Пленум хинначул тlехьагlа мехка вахаре хулаш йолча процессашца гийслуш да халкъа деррига тlоаний, эгара хьалха боахлой класса политически къахьегамен хьинар айдалар. Цу гlулакха гlо деш хилар общества политически, производственаи, социальни, культурни сферашкара цар лоархlам дlахо айбара тlадерзадаь дола къахьегама коллективех дола Закон деррига халкъо дувцари тlаэцара.

Общества вахаре дикагlча оагlорахьа хула хуйцамаш, парте авторитет а цун политикех бола тешам а лакхдуш хилар. КПСС нахацара бувзамаш чlоагlлуш, новкъост Юрий Владимирович Андропов керте латта КПСС Ленински Централни Комитета а цун Политбюрова а гонахьа советски халкъ дlахо кхотадалар ала бокъо а йолаш ларlа йоагlа КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленума решенеш гlо а деш хьахина дlадахача шера итогаш я аьна.

Вай республика коммунисташа, къахьегамхоша цхьа бафт а болаш хьаллоаш КПСС политика, Ленински Централни Комитета практически болх. КПСС ЦК декабрьски (1983 ш.) Пленума решенеш нов. Ю. В. Андропова Пленуме принципиальни, партийни реализи йолча выступлене текст дегалоlам хулаш тlаийцар. Ю. В. Андропова выступлене хlара положени, ерригa выводаши рекомендацеши советски наьха вахар тоадара, хlанзарча а тlехьа тlайоагlача а тlехьенна машар лорабара кlоргга йоакхо елга чулоацаш я.

Республика къахьегамхоша кхетаду парте решенеш кхоачашъяра тlехьара къовсама фронт тахан хlара сага кхетамга. дегага гlолла чакхйоалаш хилар машара тlехьара къовсам — из вай дисциплина, организованность, къахьегаме воаш кходергдоацаш хилар, вай патриотизм лаьца кхетам, хьамсарча Даьхен экономически а оборонни а низ дlахо чlоагlбара деррига шоай низаши тьаьари дlадаьа кийча хилар.

ЮКХЬАНЦАРЧА ПАРТИЙНИ ОРГАНИЗАЦЕЙ ДЕНАЛ АЙДАР, ДЕРРИГАЧА БОАРАМАШКАРА ОРГАНИЗАТОРСКИ ПОЛИТИЧЕСКИ БОЛХ ЧlОАГlБАР— КПСС XXVI СЪЕЗДА РЕШЕНЕШ ТОЛАМЕ КХОАЧАШЪЕШ ХИЛАРА ТЕШАМ

КПСС обкома отчетни юкъагlа дий балха ларде лийцай КПСС XXVI съезда, ЦК Пленумий решенеш, КПСС ЦК Генеральни секретара Ю. В. Андропова яьча программни выступленей положенеши выводаши, хlаьта кхтта XVIII областной партийни конференце сецам а. Коммунистий, берригача къахьегамхой хьинар тlадерзадаьдар кертера декхар — халкъа вахара хьал дlахо тоадар, хьадда экономически дегlадарга далара интенсивни факторашка доладар, производственни а Іилман - технически а потенциалах базагlа пайда эцар, XI пятилетка бехктокхаме заданеш кхоачашъяр — чакхдаккхара.

Халкъа боахама тайп-тайпарча доакъошта, политико-кхетамбалара а организаторски а балха партийни участкашта кулгалдара боарам айбара проблемаш-хан-ханнахьа йийцай парте областной комитета пленумашка, бюрошка, секретариате. Отчетни юкъагlа КПСС обкомо яьй 12 пленум, 6 партийни а боахама а актива собрани, 55 бюро заседани, 35 секретариата заседани. Пленумашка дувца а дувцаш къастадаьд КПСС XXVI съезда решенеш, цул тlехьагlа хиннача КПСС ЦК Пленумий сецамаш кхоачашдеча областной партийни организаце декхареш. Бюро ладийгlад цхьацайолча горкомий, райкомий, предприятей, гlишлоний, Іилман а культура а учреждений, 23 партнома отчеташка.

Уттаь планаш кхоачашъяра тlехьа доаттабеча къовсаме чlоагlлора, къахьегама коллектива политически тlум хилара тарра, юкхьанцарча партийни организацей доарllам. «г. Воронежа промышленни предприятей юкхьанцарча партийни организаце администраце балха тlахьожиш доаттабеш бега балха кхакъехьа», «Кустанайски областа Федоровски района «Путь к коммунизму» яхача колхоза партийни организаце балха хьакъехьа» КПСС ЦК даьча сецамашка а г. Тбилисе хиннача Ерригсоюзни Іилман-практически конференце рекомендацешка а хьежжа юкхьанцарча партийни организацей болх толлаш КПСС обкома бюро йийцар парте Ленински Заводской райкомий, «Грознефть» яхача производственни объединене, Шелковской района «Путь к коммунизму» яхача колхоза парткомий отчеташ. Парторганизацей низаш тlадерзадара, хьалхашка латта производства а кхетамбаларe а проблемаш къоастаяра, партийни балха формаши методаши эргайоахаш тоаяра, хьадда дlайоалар балхацара шаблони формализми. Собранешка дувца уттадора коллектива вахарера актуальни дешаш, дегlайоагlар критика а самокритика а.

Республике болх беш я 1445 юкхьанцара партийни организаци. Цар сеть дагы дуккагlа хулаш йоагlа. Отчетни хана чухь керда хьаьй 30 юкхьанцара, 37 йоккха цехови парторганизаци, 216 партийни группа. КПСС ЦК решенегlа МВД системе хьаьй итт политорганаш. Грозный, Гудермес, яхача станцешка узлови парткомаш. Йоккхагlйолча парторганизацешка керда парткомий составаш шерьаьй. Болх беш я парторганизацей секретарий советаш, производства тайп-тайпарча участкашка вlашагlъехк хаина йола партийни группаш, «Парте юртий райкомашк колхозийн боахамашта юкъерча предприятейн юкхьанцарча партийни организацеши дlахо чlоагlъяра де дезарий хьакъехьа» КПСС ЦК сецам кхоачаш а беш, парте ерригача юртий райкомашкен горкомашкен вlашагlъехкай йортбоахама отделаш. Кхы тlа юкъедоаладаьд боахамий парткомий кхьача балхара мукъабаьхача секретарей 13 должность.

КПСС горкомаш, райкомаш дуккагlа терках тlаахийта хьажай цехови парторганизацейи партийни группайи балха, хаддаш уж lомаю, цар денал айду. Хlаьта тахан белгалдаккха йиш я дуккагlйола юкхьанцара цехови организацеш, партийни [illegible] къахьегама коллективаи боккъонца йола авангард хулга, социальни экономически декхараш кхы а кхьачарегlен корта болашагlен къестадеш хулга lалашде эйна карагlдаьнилд, аьна. Царех ларх1а йиш я НПО «Промавтоматика», СССР 50 шу дизара цlерагlча химически завод, гудермесски «Мединструмент» завод, «Старогрознефть» НГДУ, Горячеводски УБР, «Новосельский», «Солнечный», «Гвардейский» совхозий, XX партсъезда, Орджоникидзе цlерагlча колхозий парторганизацеш, кхтта кхьяраш. Оттабаьча боарамагlен ритмичной болх бел-гa lалашдерах дукхаза Цlе байракхаш яуш белгалъьхай уж.

Организационни а политически а болх чlоагlбара бокка низ чубоассабир чакхъяьннача отчетно-хоржамий собранешен конференцешен. Доагlар чlоагlа ха а дехаш, цига хоадамболаши критически мах беши анализ йир КПСС XXVI съезден цул тlехьагlарча ЦК Пленумийн решенеш кхоачашъелга кхтта латт, боахамаи культурен хьалъяра партийни кулгалдара боарам, партийни комитетий балха стили методаши кхтта хьожаш, кхоачамбоацарш дlадахара хьакъаш средствашa белгалъьхай. Хоржаш йолча пар-

(Дlахьодолар 2-ча оагlо тlа).

КПСС НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ ОБЛАСТНОЙ КОМИТЕТА БАЛХАХ ЙОЛА ОТЧЕТ

(Доладу 1-ча оагӀо тӀа).

тийнн организацешта юкъе ба хӀанз сийдолашагӀа волча 14 эзарнел соагӀа коммунист.

КПСС XXVI съездо яь установкаш кхоачаш а еш, парте обкомо Ӏалашдаьд КПСС мутӀахьий состава дикал дӀахо тоаелга. Парте хьайӀцача 4,5 эзарнех болхлошех колхозхошех 68 процент дӀалоац, хӀаьта Гудермесски, МагӀалбика, Заводской, Старопромысловски районашка — 72-гара 76-га кхаччалца. Керда тӀакхийттачарцара кхаь даькъах шиъ комсомоле идейно чӀоагӀлуш йоккха школа чакхъяьнна да. ХӀанз республика партийни организаце чулоац 50 эзар гаргга коммунист. Царех эхаш — сийдолча болхлой класса викалаш. «КПСС-е 50 шу» яха сийлен знак ена ба 780 коммунист.

Парте обком массехолча зӀенаш эргӀа общественни процессаш къестаелга Ӏилман хьисапе долаш, хӀамах чӀоагӀа кайоалаш, хьаддея доагӀар хьадеййна хулга дӀаштӀехьдоаккхаш йола творчески стиль балха тӀа дӀачӀоагӀъелга Ӏалашдеш хиннай.

ДукхагӀйола партийни комитеташ шоай балха кхы а дӀенхаштагӀех объективнегӀех мах бе, эргӀа негативни факташ явленеш къоастае хьинай, гӀулакхага тӀагӀолла хьежилга дӀадаьккхад, парторганизацешца шоай болх тӀагӀертта беш хулга дегӀаштуьл.

Дукха ха йоацаш КПСС обкома бюрос парте Саратовски обкомах лаьца КПСС ЦК баьча соцамо дӀадехарий хьакъехьа КПСС Назрани райкома отчетага ла а дийгӀа, белгалдаьккхар хьалха экономически дегӀаахарга дихлача дукхача шерашка тӀехьаюсаш хиннача цу районе дукха дика хувцамаш хиннилга. ТӀехьайнсар дӀадаккхар дукха парте райкомо цун бахьанаш техкар, юкъхьанцарча парторганизацешца, боахамий кулгалхошцех специалисташцех дӀахорча хана де дезараш белгалдаьхар. ТӀа-тӀа чӀоагӀлуш ер дисциплина, нах дикагӀа дӀаштӀехьбаьнна хулар, политически санкхетам, къахьегамо хьинар гойташ, социалистически доалахьенга дасанна хьожаш хургболаш иэтам лора цара. ХӀара денна йоанзо йора производстворча болхлошта къахьегаре а бахара а доагӀа хьелаш, дӀаши тешам хургболеш доагӀар хьадехаргдолеш климат хьадаре. ТӀаьнка дика хувцамаш хила а доладелар. Районо 1983 шера къобал дӀаболабаьб пачхьалкхенга лаьттан продукци йохкара пхе шера задани даь шера кхоачашъяррй пятилетка чакхйоалаш шоаша дукхагӀа дукха шураш доккхарах. Кхоачамбоацараш хӀанз а кӀезига деце а, ала йиш я, хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдулургдолаш хилар.

КПСС Надтеречни районна цо экономикана а культурана а кулгалдеча кхоачамбоацараш хилийтарах цӀенхаштта критика яь йола XVII областной партконференци чакхъяьнначул тӀехьагӀа парте обкома бюрос цу партийни комитета а бюро а балха тайп-тайпарча оагӀонашка хьожаш массехказа дош дийцад. Кулгалду кадраш чӀоагӀйир. Районна хьалхарча секретара Г. Г. Мазаурена карагӀдаьлар хьалхашка лаьттача декхарашта тӀадероабаь бюро, аппарат, юкъхьанцара парторганизацеш лерттӀа болх беш хулга Ӏалашде. Балха тӀа аьхнаар корта бола стиль, кадраш бехктокхам айбир, дикагӀа пайда ийбу резервех. ДӀадахача шера район промышленни производстве, тӀишлошъеча, хьайбай боахаме даьхача хьокхамашка дихлача республике хьалхалаьттачарна юкъе дӀаэттар, 1982—1983 шерашка хьайбаш дика Ӏангара дахарах дуьне эзар КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК Сийлен грамота. Дика хувцамаш хиннад лаьттан продукци кхеоча а.

КПСС Сунженски, Шалински, Ведански районий балха тӀа йолаш я хӀанзарча хано дӀадехараштта жоп душ йола стиль. Парте районий секретараша Б. К. Чагаева, Н. И. Айдинова, А. В. Шарашаьха терко еш ладуагӀ специалисташта, мугӀарерча къахьегамхошта хеташ дарашна, цхьайтталагӀча пятилетка хьалхашка латташ долла декхараш кхоачашдаре творчески никъ лувцаран кердача тӀакхеран мел эшаш дола хьелаш Ӏалашду, цар дикагӀа лелийт гӀулакхаш а.

КарагӀдаьначун мах бар, инициатива йолаш, доагӀаш хилар хьадехаш, кайоалаш хилар, тӀаийо решенеш нийса хилари уж кхоачашъяра мах оарцагӀбаха хоаш хилар — иштта йола стиль йолаш я КПСС Грозненски горкоми Ленински райкоми.

Партийни боахамен балха тӀа ленински стиль чӀоагӀъелга лоархӀамегӀарча йоакхонехцаӀ а хинна дӀаэттад областной партийни организаце. Моттигерча промышленноста, чурча гӀулакхий, просвещене, бытовой гӀулакхаш дета министерствашта, пачхьалкхен университете кадрашца беча балха отчеташ йийцар бюрос. Кадрови дешаш уттадаьд КПСС обкома массе а йолча пленумашка, хан-ханнахьа ладийгӀад городской районийн партийни комитеташка, юкъхьанцарча партийни организацешка. Къаьстта чӀоагӀа терко еш, кӀоарга уйла еш из даьд КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленум хинначул тӀехьагӀа.

ХӀанз укх сахьате парте горкомийн райкомийн беррига секретараш ба лакхера дешар дийша баьнна, царех 46 процент бараш ба промышленностен юрта боахамен специалисташ, 7 — Ӏилманий кандидат. 65 процент соагӀа бола секретараш лаьрхӀа йолчул соагӀа партийно-политически образовани йолаш ба. Царех дукхагӀбараш партийни балха тӀа хьожабалехьа йолча хана кулгалхой болаш хиннаб халкъа боахаме е шоай никъ дӀаболабаьб парторганизацей секретараш болаш. Партийни аппарата, советски, профсоюзни комсомольски органий, халкъа тӀакхьожама, кхыйола кадраш а дикагӀа хиннай.

Профессиональни даькъе чӀоагӀа кайоалаш хиларца белгала я дукхагӀйола вай боахамий кадраш а. Масала, лакхера дешар дийша баьнна ба мехкдаьтта доахача, машинашъеча, мехкдаьттанаме предприятей 91,4 процент бола кулгалхой, юрта боахаме — 93,2 процент бараш, Ӏилман-производственни объединенеш дукхагӀйола кулгалхой Ӏилмани кандидаташ е доктораш болаш ба.

ДукхагӀа терко е йолаеннай кхалнах кулгалдеча балха тӀа хьежабара. Парте горкомийн райкомийн секретарашта юкъе уж ба 33 процент, 607 керте латт предприятешцен учрежденешцен, царех кийс керте латт совхозашцен колхозашцен.

Вай республике дукхача къамех бола нах бахаш хилар теркаме а дуцаш, парте областной комитето ларде лийцад КПСС XXVI съездо дӀадехаш дараш, «СССР 60 шу дизар» яхача нов. Ю. В. Андропова доклада тӀара «лерргӀа де дезаш дар да цу е кхыча республике болча берригача къамех нах хила боагӀача хьисапе партийни советски органий тайп-тайпарча звеньяшка юкъебоагӀаш хилар...» яха положенеш. ХӀанз укх сахьате вайцига дерригача къамий а народностий а шоай викалаш ба хержача органашка. ХӀаьта вай из даьдац, даьд алийтара, цар дукхалга е кӀезагалга хьажжа арифметически хьисапе а даьдац. Алхха цхьан къамех бола кулгалхой цу е воих гӀулакха тӀа хьажабеш чӀоагӀъенна хиннача практика тӀара яьннай КПСС обкома бюро. ХӀанз цхьан къамах бола нах бахача районашка е коллективашка кулгалхой а болаш болх бен ба тайп-тайпарча къамий викалаш, дика тоалаеш а доах цар.

Боккъонца йола кадрай резерв хьаяра дукха болх баьб. 25 партийни, советски болхлочо чакхъяьккхай КПСС ЦК-ра общественни Ӏилманий Академи, 65-не Ростовски лакхера партийни школе, 111 — бетта кийчон йола курсаш. Кхаь шера КПСС горкомийн райкомий секретарех, горрайисполкомий председателех кхы е бехктокхамегӀарча балхаш тӀа хьожаваьв 32 саг. ДӀаихача городской районийн партийни конференцешка боагӀаш бола мах баь болх беш йолех дикен партийни, советски, профсоюзни, комсомольски болхлой резерв йолаш я хӀанз областной комитет.

Балха стиль, методаш эргаьлха тоа а еш, парте обкома хаддаьза теркаме лоагӀадаьд тӀахьожамех лаьрхӀар иштта кхоачашду хьажаран дешаш. КПСС обкома массе а пленумашка оттадир лаьрхӀар кхоачашдара дисциплина лакхъяра дешаш, тӀахьожама порядкагӀа бюрон секретариатен заседанешка 70-за хьежар царга. Обкома бюро шераьа яьча заседанешка хан-ханнахьа итогаш йир, производства тайп-тайпарча доагӀошка баьча балха, парте горкомий, райкомий комплексни отчеташка ладийгӀар. Практике долаш да КПСС обкома беш бола болх хан-ханнахьа парторганизацешта дӀабоазийтар, шерра еш я боахамий кулгалхой отчеташ, балха итогашка хьежжа хӀара шера могаю цар характеристикаш, коммунисташца собеседованеш ю.

Хьахийнай критически замечанеш предложенеш йовзара а кхоачашъяре а цхьа къаьстта йола система. XVII областной партийни конференце яьча 40 критически замечане кхаь даькъах шиъ дакъа кхоачашъяьй. Кхаь шера юкъхьанцарча парторганизацешка хиннача отчетно-хоржамий собранешка партийни, советски органий, боахамий кулгалхой адресагӀа коммунисташа 37 эзар замечане йир, царех 28,5 эзар кхоачашъяьй. Цу берригача балха итог лерхӀа доагӀа республике дика морально - политически климат, корта бола, творчески хьал хьаэнилар. 125 промышленни предприяти а производства боарамаш лакхара темпай хьагьехьа пятилетка кхаь шера задане кхоачашъяь. 10 эзар соагӀа вола болхлой 300 бригадей я дикъ шера планаш кхоачашъеш яха йоалаш.

Балха творчески бартцхьоагӀо йолен атмосфере чӀоагӀъеча, республике дахача халкъий доттагӀал чӀоагӀдеча, цар интернациональни санкхетам хьахулича боккха лоархӀам болаш хилар геттара дика юбилейш — СССР хьахинна а Нохч-ГӀалгӀайчен автономе а 60 шу дизар, нэ шийн лоӀаме Россеьна юкъеха 200 шу дизар. Царех хилар вокалеш доттагӀалех къаьгга дола халкъа цӀейш. Нохч-ГӀалгӀай АССР-а Къахьегама ЦӀеча Байракха орден ялар керда ник, творчески хьинар айдир, коммунизм хьалъяра сийлахь - доккхача гӀулакха. КПСС XXVI съезда решенеш толаме кхоачашъяра беррига ник, дега йоахаа дӀаяла уйла гӀоттайир.

ДОЛЛДАРА ЛЕНИНСКИ ПРИНЦИПАШ ЧӀОАГӀЪЯР— КПСС ЦК ДЕКАБРЬСКИ (1983 ш.) ПЛЕНУМА РЕШЕНЕШКАРА ХЬАДОАГӀА ТӀЕХЬАТЕТТА ЙИШ ЙОАЦА ДЕКХАРАШ КХОАЧАШДАРА КЕРТТЕРА ХЬАЛ

Областной партийни организаце балха тӀа отчетни хана керттера а белгалдоалаш а дар хиннад парте экономически социальни политика кхоачашъяр, экономика партийни кулгаделга эргадоаккхаш тоадар. КПСС областной, городской, районни комитеташ, партийни организацеш кӀоаргагӀа Ӏомае яьннай халкъа боахам дегӀабоалабера перспективаш, цунна интенсификаци яра, эффективности балха дикал лакхъяра наькъаш.

Партийни, советски, боахама органий низаш политически организаторски балха керттерча лостамашта тӀадерзадир, чӀоагӀагӀа система йолаш экономика дешаш лелдаро торо хилийтай вай резервех биззагӀа пайда эца а дукха халкъа боахама проблемаш дика кхоачашъелга чакхданкха а. Цу юкъа керттера производственни фондаш 16 процент дукхагӀа хиннай, хӀаьта хӀама 2 миллиард сом соагӀа мах болаш а я.

ЧӀоагӀа тераш тӀабохкхийташ леладаьй республика экономически потенциал йоккхагӀа хилийтара йола керда торонаш резерваш лехилга. «Красный молот» яхача завода филиал г. Аргуне хьалъяра, «Промавтоматика» НПО завод шераьра хьакъехьара дош къоастадаьд. Биохимически промышленность дегӀайоалаяра боккхача боарамера программа кийчъяьй. Таханехьа а хьалъяь йолаш латт шера 40 эзар тонн мощность йола премикса цех. ДӀадоладеш да Гудермеса районе лизин, бетта - каротин, витамин В-2, биомицин ергйола биохимически комбинат хьалъяра дола проектни балхаш, из болх бе йолаелча товарни продукце боарам 350 миллион сом соагӀа е 17 процент дукхагӀа хилийта торо хургья.

Республика экономически вахаре къаьстта моттиг дӀалоацаш да КПСС ЦК Политбюро решенега хьежжа тӀайийца йола Энергетически программа кхоачашъелга. Цу тӀа лаьрхӀа да мехкдаьттен газаш йоакхка а мехкдаьтта чакхдоаха а промышленность дегӀайоалаелга, геолого-разведочни балхий эффективность лакхъелга, керда производственни генерирующи мощносташ а электропередачай линеш а болх бе йолайолийталга, энергоресурсаех кхоам беш пайда эцилга.

КПСС Центральни Комитето хаддаза терко еш, новкъостал деш, хьаллоацаш хиларо республика къахьегамхой торо хилийтай цхьайтталагӀча пятилетка заданеш кхоачашъяра шоай дакъа юкъедахийта. Мехкдаьттен газаш яккхара а чакхъяккхаре а боарамаш лоххдаларца йовзаш йола галонаш хиннаяле а республикан промышленносто ханал хьалха, 26 декабре, чакхъяьккхай продукци маьхала яккхарен къахьегама овсарлени 1983 шера а пятилетка кхаь шера а план. Уж толамаш доахача доархӀам боллаш дакъа юкъедихьад г. Грозни, Шалински, Назрановски, Октябрьски, Ленински районий къахьегамхоша, хӀаьта иштта «Промавтоматика», «Оргтехника», «СевКавнефтегазпереработка» яхача объединеней, «Красный молот» яхача, СССР 50 шу дизара цӀерагӀча химически заводий коллективаша а. Республика мехкдаьтташа ханал хьалха кхоачашъяьй пятилетка кхаь шера задани. Планал соагӀа даьккхад 400 эзар тонн гаргга мехкдаьтта, 200 миллион кубометр соагӀа газ.

Эггара сихагӀа дегӀанхай технически прогресс белгалъеш йола отраслаш, эггара хьалхарча эргӀагӀа машиностроени, металлообработка, приборостроени а йолаш. Цу отраслай предприятеш кердахара а царна реконструкци яра а дӀадаьккхад 25 млн. гаргга сом, из хуа ерригача капитальни вложенех 70 процент. Реконструкци яьй Грозненски ремонтно - механически заводе, «Промавтоматика» НПО опытни, СССР 60 шу дизара цӀерагӀча «Оргтехника» объединенена, хӀаьта иштта «Красный молот» яхача радиотехнически, кхича предприятеш цхьайолча производствашта а. Цу доакъоца Ӏалашдаьд арахецача продукце боарам 12,5 процент, къахьегама овсарле 19 процент лакхбелга, из хул пятилетка контрольни заданеш хьежжа.

Промышленноста кулгалдеча КПСС обкомо кор гӀортолга яьй эггара хьалха качественни хьокхамех — къахьегама овсарленах, продукцега шийга дӀадодачох, хьатӀабоагӀача пайдах. Парте городской районийн комитетий, юкъхьанцарча партийни организацей болх тӀабербаьб хиннаб «Халкъа боахаме Ӏилман - технически прогресс сихъяра де дезарий хьакъехьарча» КПСС ЦК-ан СССР Министрий Советен соцамо дӀадехараш кхоачашдере.

Цу кхаь шера промышленносто балха юкъейоалаяьй 18 Ӏилман разработка, 70 гаргга поточно - механизированни комплексно-механизированни динеш, 2800 единица керда станокаш, оборудовани, кхыйола техника, 350 гаргга прогрессивни технологически процесс, механизаци автоматизаци яьй 80 соагӀа йолча производствана, модернизаци яьй 150 единица оборудованена. В. И. Ленина цӀерагӀча мехкдаьтта чакхдоахача заводе дунен практике эггара хьалха караерзаяьй кӀеж йоахача цеолита тӀоане ноача нафрафинаш яхара керда технологи. Республике хьаьча тӀоаший глубинни испытатели электрически карота яа приборан Дунен халкъашта юкъерча Лейпцигски ярмарке 1982 шера дошо медалаш хьоькаьй. Чехословаки Социалистически Республике Дунен халкъашта юкъерча выставке «Доню на» яхача II степена медаль белгалъяьй АКБ-01 яха анализатор.

«Промавтоматика» НПО объединене дукха арахеца йолаьй микрокомпрессорни техника бола тӀа управлени ю децентрализованни системаш. Цун коллективо КПСС ЦК майски (1982 ш.) Пленум хинначул тӀехьагӀа мехка агропромышленни комплексана лаьрхӀа управлени яра 11 система а баьцоагӀам лорадяра средствашна хьаеча ферментаце процессашта автоматизаци яра тӀахьожамен 12 система а кийчъяьй. Цу тайпара болх беш ба промышленноста кхы дукхача предприятешка а.

БӀарча хьайӀцача керда техникен хьалхалатта технологи балха юкъейоалаяра, къахьегама овсарле лакхъяра чотагӀа Ӏалашдаьд промышленни продукци 80 процент тӀакхетагла.

Де лерхӀачоа дукхагӀа тӀаберзабаь ба продукце дикал лакхъяра тӀехьара къоасам. ДӀадахача шерашка балха юкъейоалаяьй дикала управлени ба 46 система, кийчъеш я 38. Цу гӀулакхера стандартий лоархӀам чӀоагӀбаьб. Сийлахь ихьсаберг тӀалаттача изделей дакъа 37 процентага кхоачаш лаккдениад. Из хьокхам кхы а лакхагӀа ба мехкдаьтта чакхдоахачен мехкдаьттахимически промышленностен, предприятешка, машиностроенен металлообработкен. Кхаь шера продукце 300 гаргга цӀераш йола керда тайпаш хьаделга карадерзадаьд.

«Бийдале, доагора - энергетически, кхыйолча материальни ресурсаех кхоам беш а рационально а пайда эцара болх чӀоагӀбара хьакъехьара» КПСС ЦК а СССР Министрий Совета а соцам кхоачаш а беш партийни организацеша белгалдаьд экономе режим чӀоагӀъяра де дезараш. «Грознефть» объединене мехкдаьтта попутни газа утилизаци елга 95,3 процентага кхоачадаьд. Лаьттан кӀоаргаленаштарча йоккхах пайда эцара управлене коллективо хӀара шера 6 млн. кубометр термальни хий доакх, хӀаьта цун чотагӀа 40 эзар тонн условни доагор кхо а ду. Машиностроене, стройиндустре, яйсачен кхачени промышленносте кхаь шера кходаьд 66 эзар тонн гаргга котельнопечной доагор, 100 млн. киловатт-сахьат соагӀа электрически энерги, 15 эзар тонн соагӀа Ӏаьржача металлий прокат, 7 эзар тонн цемент, 12 эзар тонн соагӀа доагоросмазочни материалаш. Из балха лоархӀаме участок, КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленума халкъа рузгъа кхуржат деш леладарах йола указанеш — из вай планаш реальни хилара, КПСС обкома теркама кийчъяргъе латташ хилара дешаш.

Промышленность дегӀайоалаеча толамаш боккъонца долаш да. Цхьабакъда, карагӀдаьннарий КПСС ЦК декабрьски (1983 ш.) Пленумо дӀадехарашка хьежжа критически мах а беш, вайна гу кӀезига а доацаш кхоачамбоацараш, халонаш, къоастаяцца йола проблемаш вай йолга. Партийни, советски, боахама органаша хӀанз а дизза Ӏалашдаьдац парте XXVI съезда, КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленума решенеш кхоачашъелга, мела леладу XVII областной партконференце белгалдаь хинна кхоачамбоацараш дӀадоахалга.

Эггара хьалха вай вӀаштӀехьдаьннадац товарни продукци маьхала дикхара боарама контрольни цифрашка кхача. ПланагӀа производство 6,7 процент лакхъяра меттел дӀадахача шера из лохъяьй 1980 шера хиннача боарамга дихлача.

Промышленноста 144 предприятех 12 дерригa качественни хьокхамашцех производство дегӀайоалаяра темпаш кхоачаш ца еш йисай. Цар ара ца хецаш йисай 350 млн. сом соагӀча маьха продукци. Контрольни заданеш кхоачашъелга чӀоагӀа дохадаьд «Грознефтеоргсинтез», «Чеченингушвино» яхача объединенеша, кхачан промышленноста предприятеша.

Ла мегаргдолаш хӀама дай мехкдаьтта чакхдоахача заводашка байдалах, контактно - каталитически мощностех 60 процент, парафинодаьттай яраш — ахаш мара лерттӀа пайда ца эцаш юсаш хилар. Текущи а капитальни а ремонт еча технологически установкаш йоагӀачул дукхагӀа сайца лоаттаяр 700 де нал тӀех хиннад. БӀарча хьайӀцача объединене гӀолла мела лел производствана интенсификаци яра, болх беш йола установкаш технически кийчъяра, болх шортига лел предприятешта реконструкци елга.

Цу тайпара сурт гуш да «Грознефть» объединене дукхача предприятешка, машиностроительни заводашка, стройиндустре предприятешка.

Цу кхоачамбоацарех вай дийцад цхьа дийца ца Ӏеш, цу дешаех йола дукха решенеш а тӀайийяьй. Цхьабакъда, цӀенхаштта дола хувцамаш хӀиэз а гуш дац. Хетаргахьа эшар да кердача тайпара кхы а хоадамболлашагӀа гӀулакхаш леладар, кердача формаех гӀулакх вӀаштӀехьдаккхар. Цу тайпарча плане КПСС обкома отраслеви отделий болх эргабаккха беле. Новкъосташа В. А. Куценкос, Ю. В. Кузнецова, Л. К. Муратовас — КПСС обкома отделий заведующешта доагӀача тайпара тӀатеӀӀа хьадехац резерваш лохилгех оарцагӀйоахилгех, отраслай балхацара кхоачамбоацараш дӀадоахилга. Хувца безаш ба парте Грозненски горкома (н. Семенов Н. Н.), Заводской (н. Тарасов Д. К.), Старопромысловски (н. Астафуров А. М.) парте районий болх.

Пятилетка йолаелча денз тӀехьадисар дӀадаккхара, 1984 шера план а бӀарча пятилетка а кхоачашъяра партийни комитеташ, советски, боахама органаш деккарийла а керттерча лостамашта, гӀулакха тоаам шоех тийна йолча готтача моттигашта шоай теркам тӀабахийта. КПСС ЦК декабрьски (1983 ш.) Пленуме яьча выступлене тӀа нов. Ю. В. Андропова нийса белгалдаь да уж лостамаш. Дувцар да, йолаш йола производственни а Ӏилман-технически а потенциал, хьаь йола Ӏалаьмате йоккхий мощносташ дукхагӀа пайда лургболаш йиза оарцагӀъяха, оборудоване балха сменноста коэффициент лакхъе, Ӏилман-технически прогресс сихъелга тӀатеӀӀа леладе, технико-экономически хьокхамаш тоаде дезаш хиларах.

Цхьабакъда, уж дешаш хӀанз а кхоачамболлаш къестадеш дац вай. ДӀадахача шерашка алхха пачхьалкхен планови дисциплина телхаярах республике йоаьй 60 млн. сома маьха соагӀа продукци. Б хьазнаргда вай оборудованех пайда эцилга. Анализо хьахьокх, алхха производственни мощностех биззза пайда эцара чотагӀа 120 млн. сом соагӀа мах бола продукци кхы тӀа хьае йиш йолга. Эггара хьалха из доагӀаш да проектни мощностех ахаш мара пайда эцаш йоацача «Грознефть» объединенен, газ чакхйоахача а цементни а заводашта. Дукха кхоачамбоацараш да машиностроене предприятешка а.

КПСС ЦК декабрьски Пленуме теркам тӀабахийтаб дикала хьокхамаш тоадаьза, экономика эффективность дӀахо дегӀайоалаяьза, къахьегама овсарле лакхъяьза, продукцега дӀадодар кӀезигданза, хьабоала пайда дукхагӀа хилийтанза даргдоацаш хилара. Уж указанеш беррига вай балхах дӀакъаста йиш йоаца дакъа хинна дӀаотта езаш я. Эттача хьало дӀадех из. Партийни комитетий оагӀонгахьара тӀахьежам мел хилар бехьаш долаш республике тӀаьнначара кхоачаш йола предприятеш хӀара шера къахьегама овсарлен планаш кхоачаш ца еза юс. БӀарча хьайӀцача промышленносто кхоачашъяц из лоархӀаме хьокхам лакхбара йола а пятилетка заданеш.

Сагото яйташ хӀама да аланени къахьегама овсарлени юкъера нормативни соотношенеш телхаяр. Пятилетка йолаелча дена алапи тӀакхийттад 2,3 процент, хӀаьта цу хана болх беча цхьан сага лаьрхӀача выработка 1 процент кӀезигъеннай. ДикагӀа дац гӀулакх стоимостни хьокхамий дар а, кхаь шера промышленносте продукцега дӀадодар лакхдалар 40 млн. сом соагӀа болча боарамга кхаьчад. Пайдаш хьадара план алхха 85 процент мара кхоачашъяьяц. Цу гӀулакха бехке я, эггара хьалха, «Грознефтеоргсинтез», «Грознефть», «Чеченингушвино» яха объединенеш, хӀаьта иштта электромеханически биохимически заводаш, маьха продуктай управлене, кхачан, моттигерча промышленноста, хьун боахама министерствай предприятеш. Цу тайпара хьал ла йиш йолаш дац. Из тоаде деза. Технико-экономически хьокхамаш белгалдеш дола хӀама хинна дӀаотта еза экономе чӀоагӀа режим. КПСС обкомо кийчъяь материальни бийдалех ресурсаех дикагӀа пайда эцара йола программа партийни комитеташа хаддаза тӀахьожам лоаттабеш хила еза.

КПСС ЦК декабрьски (1983 ш.) Пленуме яьча выступлене тӀа нов. Ю. В. Андропова партийни, профсоюзни организацешта а къахьегамхой коллективашта а хьалхашка хоадамболлаш декхар оттадаьд — 1984 шера къахьегама овсарле планал соагӀа 1 процент лакхъе, продукцега дӀадодар планал 0,5 процент кхы тӀа кӀезигде. Из парте задани республика ерригача къахьегама коллективашка чӀоагӀа хьаллаьцай. «Оргтехника» яхача объединене, «Электроинструмент», «Автоспецоборудование», «Мединструмент» яхача заводашка, «Гроэтрубопроводстрой» треста, «Атагинский» совхоза, кхыча коллективаша инициатива дӀайоалаяьй къахьегама овсарле цхьа процент соагӀа лакхъеш продукцега дӀадодар 0,7 процент кӀезигден лаьрхӀа йола встречни планаш кийчъе а кхоачашъе а аьнна. Из чӀоагӀагӀа могаде а хьаллаца а дезаш хӀама да.

Парте обкома, КПСС горкомаша, райкомаша, советски, профсоюзни, комсомольски органаша боахама кулгалхошца тӀаьца деза производственни объединенеша, промышленноста предприятеша встречни планаш вӀаштӀехьъяхара а кхоачашъяра а бола болам дӀахо боаржабара мел эша де дезараш, уж планаш вӀаштӀехьъяхара йола къахьегама коллективай инициатива массе оагӀорахьара хьаллаца еза, уж тӀаерзаь я къахьегама овсарле лакхъяри, продукцега дӀадодар лохдара, пайда дукхагӀа бара, дикагӀа йола продукци арахецар шердара, дикала кхыдола хьокхамаш тоадара, ресурсашта кхоам бара чотагӀа производства боарам дегӀаахар Ӏалашдара.

КПСС ЦК декабрьски (1983 ш.) Пленумо юха а теркам тӀабахийтар транспорта проблемашта. Белгалдаьккхад, указа дикагӀча оагӀорахьа дола хувцамаш хиннилга. Из ала мегаргда вай машиннаькъе а автомобильни а транспорта балхах.

КПСС ЦК «Машиннаькъа транспорте партийно - политически болх тоабара де дезарех», КПСС ЦК, СССР Министрий Совета «1981—1985 шерашка машиннаькъаш комплексни дегӀадоаладара а цар болх тоабара а де дезарех» долча соцамаша дӀа ма дехха, КПСС обкомо цу доакъой гӀулакхаш техкар. Предприятей материально-технически база чӀоагӀъяра, мовхьаш дӀа-хьа кхахьар тоадара тӀадерзадаьча де дезарий комплекс кхоачашъяьй.

ХӀаьта а, Грозненски машиннаькъа отделени хӀанз а лерттӀа болх беш яц. Технико - экономически хьокхамий заданеш йиза кхоачашъяц. Поездий лелама кхерамзле, мовхьаш лерттӀа лоралар Ӏалашдац. Машиннаькъа тӀа болх хила ма безза вӀаштӀехьа ца баккхарах, порядок ца хиларах кхаь шера дӀа ца хьош йисай 900 эзар тонн гаргга мехкдаьтта продукташ, кхыйола продукци, тӀаккха соахка, 1980 шерацa нийсдича, мовхьаш дӀакхухьилга кӀезигденнад 1,5 миллиард тонно - километрга кхаччалца. КПСС областной комитето, парте Октябрьски райкомо бе ма боагӀа мах баьб цу а кхыча а фактай, цхьабакъда, машиннаькъа отделене начальника Л. Н. Нюхалос хӀанз а йоагӀа выводаш яьяц, шийболх эргабоаккхилга ледара леладу.

Халкъа боахама а бахача наьха а хьашташ дизза кхоачаддац авиационни а, автомобильни а транспорто. Республиканский автоуправлене, кхыча автомобильни боахамашка лоха да транспортни средствай технически хьалаш, царех пайда эцилга. Во юкъейоалаю мовхьаш централизованни дӀа-хьа кхахьара метод. Автомобилаша беш бола никъ 50 процентал соагӀа яьсса йолаш бу. ДӀадаьккхадац приписка елга, автомобилаш алхха шийна болча пайдана лелаелга, доагора-смазочни материалий хьурмат ца дар. Ледара тоалу пассажирашта гӀулакхаш дара культура. Уж проблемаш къестаеча шоай балха тӀа кхоачаш ца деш дутт цӀенхаштта де дезараш НГӀАССР Министрий Совето, Нохч - ГӀалгӀай транспортни объединене, автомобильни транспорт йолча министерствашцен ведомствашцен.

КПСС обкомо, парте горкомашца, райкомашца, горрайисполкомашца массе тайпа транспорта болх тоабара тӀадерзадаь де дезараш, нов. Ю. В. Андропова ма аллара — указа «миччахьа кхычахьарчул дукхагӀа пайда эцанза торонаши кхоачамаши да, лоецача хана балха юкъедоаладе йиш а йолаш».

КАПИТАЛЬНИ ГӀИШЛОШ ХЬАЛЪЯРА ЭФФЕКТИВНОСТЬ ЛАКХЪЯР—ХАЛКЪА БОАХАМА ДЕРРИГА ДОАГӀОШ ДӀАХО АЙДАРА ЛАРД

Производственни мишаш дегӀаахара боарам дукхача даькъе тийша ба гӀишлош хьалъечара гӀулакхий хьалах. КПСС ЦК декабрьски (1983 ш.) Пленуме белгал ма даьккхара «юкъарчал доацаш цуна дувлдена да промышленни производство дегӀайоалаяра, юрта боахама материально - технически база чӀоагӀъяра, къахьегамхой бахара а культурно-бытови а хьелаш тоадара йола планаш кхоачашъелга Ӏалашдар».

Отчетни хана КПСС обкомо парте горкомийн райкомийн организаторски политически болх тӀаберзабеш хиннаб мехкдаьтта чакхдоахачен машинаш ечен мощносташ, хӀаьта иштта агропромышленни комплекса а жилищно - граждански лоархӀаме а объекташ болх бе йолайолийтара хадданза тӀахьожам лоаттабара.

Болх бе йолаяьйтай В. И. Ленина а Н. Анисимова а цӀерагӀча заводашка Г-18 яха установка мехкдаьтта юкъханца чакхдоаккхачен шоллагӀча процессайн комплексаш. Грозный — Ростов, Грозный — Тихорецк, Грозный — Баку яха мехкдаьтта проводаш, «Нефтехимзапчасть» яха Гудермесски завод, Къулбаседа Кавказа бройлерни птицефабрика, кхыяраш. Байкало - Амурски магистрале Кунерма яхача станцера объекташ хьалъяь яхача гӀишлош еча Нохч-ГӀалгӀай управленех «Чечингражданпроект» институтен коллективашца сийленца кхоачашдаьд дӀадахача конференце наказ.

БӀарча хьайӀцача 1 миллиард сом капиталовложенеш кара а еркахьй, 960 миллион сома маьха керттера фондаш болх бе а йолаяьйтай. 1980 шера хиннача боарамга дихлача йистелаяза йола гӀишлош 11 процент кӀезигагӀа хилар. Республико кхоачашйир 1983 шера керда хьалъяьд цӀенош, школаш, школе даха ха йоацача бераий учрежденеш болх бе йолаялийтара план.

Дерригача техникo - экономически хьокхамий хьакъехьа кхаь шера планови заданеш ханал хьалха кхоачашйир подрядни балхий боарам 53 проценти къахьегама овсарле 40 процента лакхъяьча, шоаш дукхагӀа пайда баьча «Гроэтрубопроводстрой» треста коллективо (управляющи М. А.-М. Мугадаев, парторганизаце секретарь В. А. Дмитриев).

Шоаш кхо ца еш къахьегара хьокхамаш тел иштта СССР Минмонтажспецстроя № 7 йолча специализированни монтажни управлене, гӀишлош еча Нохч - ГӀалгӀай управлене СМУ-7 коллективаша, кхычар.

Бакъда, иштта дола хьокхамаш кӀезига да вай. БӀарча хьайӀцача гӀишлонхоша кхоачашъяц капитальни вложеней лимиташ караерзаяра, гӀишлон - монтажни балхаш дара, керттера фондаш болх бе йолаялийтара планаш. Пятилетка йолаеннача хана денз караца ерзаеш йисай 170 миллион сом капитальни вложенеш, болх бе йолаялийтаац 320 миллион сом мах бола объекташ. Цу хана республика чухь къахьегамхошка дӀа ца кхоачаш дисад 32 эзар квадратни метр хула цӀенош, е 700 квартира, 2 эзар моттиг йола школаш, 340 меттиг отабаь йиш йола больницаш.

ГӀулакх иштта хилара керттера бехктокхам ба подрядни организацей. Производство вӀаштӀехьъяккхара а балхашта специализаци яра а лоха боарам, дукхача объекташна ниваш дӀадекъар, шийн хапиналь материально - технически Ӏалашо ца хилар — цар балха тӀара керттера кхоачамбоацараш. Укх тӀехьарча шерашка тӀакхийтта подрядни балхаш 12 процент мара хилаза производственни фондаш 50 процент лакхъеннача. Болх во бу «Чечингсельстрой» трестен (Х. М. Ахматукаев) «Чечингмолхозстрой» объединенен (Р. М. Гайрбеков). КПСС ЦК майски (1982 ш.) Пленума решенеш кхоачашъяра хьакъехьа республикехара хьалхашка доккхача декхаре я уж.

XVII областной партконференце критика яь йоллаше а гӀишлош еча организацей партийни комитеташен кулгалхоиех гӀишлош еча индустре предприятей болх эргабаьккха тоабаьбац. Цун база хьалха а санна ледара звено я гӀишлош еча производстве. «Чеченингушстройматериалы» яхача объединене (К. А. Батаев) дукха кӀезигагӀа арахецц кирпичаш, предприятеш эргаьлха тоаяра, технически кхы а Ӏалашъяра, пенаш деча йодда силикатни материалаш яьа завод хьалъяра гӀулакхаш даьдац. ГӀишлош еча Нохч - ГӀалгӀай управлене (Э. Э. Исмаилов) биззе пайда эцац йоккхийча панелех цӀенош деча мощностех, кхинабетона конструкцеех, къаьстта ИИС-4 универсальни сере изделешка дихлача. ХӀанз а тӀехьа шерье йолаяьяц цӀенош деш йола комбинат. На бахьан долаш нах чубаха цӀенош, соцкультбыта объекташ хьалъяра индустриализаце боарам республике 30 процентал лакхагӀа бац, цо лохду нах чубаха цӀенош хьалдара боарамаш, лакхду уж хьалдарга дӀадодар. Цу кхоачамбоацарий критика кхоач дӀалхача конференце решенеш кхоачашъелген тӀахьожам лоаттабелгеи Ӏалаш ца даьча КПСС Грозненски горкомагеи НГӀАССР Министрий Советагеи. Министрий Совете гӀишлош ярга хьожаш волча нов. Т. М. Дидигова болх бу йоагӀаш йола инициатива йоацаш, гӀишлош еча подведомственни йолча организацей кулгалхошкара доагӀар хьа ца дехаш, гӀишлош хьалъяра хьалхашка отта дешаш къоастадара горрайисполкомашта ледара новкъостал ду.

ГӀишлош яра программа кхоачашъелга чӀоагӀа юкъететт проектни организацешца ледара болх баро. «Чечинггражданпроект», «Грозгипросельхозстрой» институтешца хан-ханнахьа хьалац документаци, проекташка гӀома гӀалатаци просчеташ ю, ледара лоаттаю авторски надзор, цу гӀулакхаша тӀехьагӀа водараш хьахулийт. Городе Волгодонске проектировани еча объекташ хьалъеча а уж болх бе йолайолийтача а хиннача кхоачамбоацарешта КПСС ЦК Политбюро соцам тӀа яь критика йизза йоагӀаш я вай проектни организацей балха а. Цул соагӀа, проектни институтий цхьайола кулгалхой ца даьр даьд яхача зуламеча новкъа баьннаб, партийни вахара нормаш телхаяьй. Масала, «Грозгипросельхозстрой» института директора Р. М. Солтамакова приписка елга, финансови дисциплина телхаелга, шийгарча гӀулакха тӀа шийна пайда эцилга тӀех лаьрхӀад цӀена болх бечул. Цох яздир «Правда» газето «Вызов» яхача статья тӀа. КПСС обкома бюрос Р. М. Солтамаков партера дӀаваьккхар, гӀулакха тӀара мукъавалийтар. Цхьаь хана хьежар кхыча институтий балхага. «Чечингражданпроект» институте директор волча хана шийгарча гӀулакха тӀа шийна пайда эцаш хилара НГӀАССР Госстроя председателаллара мукъавалийтар А. И. Липей. Дукха кхоачамбоацараш гучадаьлад «Грозгипронефтехим» институте балха тӀа а.

ГӀишлош еча белгалдаьхи кхоачамбоацараш хьахиннад цу даькъа кулгалдеча партийни комитетий болх ледара хиларах. Парте дукхача горкомашен райкомашен шераш доах объекташ хьалъелга иштта лел ца хьожаш, гӀишлош еча гӀулакхаш нийсъад хац, гӀишлош еча организацей кулгалхошца къамаьлаш дарех кхоачам бийна Ӏа.

Пятилетка юхадисча шин шера гӀишлош еча керттера лостам болаш хургда кӀана а мехкдаьтта чакхдоахачен химически промышленноста предприятеш, машинаш ю, энергетика, мехкдаьтта доаккха, республика экономика кхыча доакъой предприятеш эргаьлха тоаелген технически кхы а Ӏалашъелген. Къаьстта шийна теркам тӀабахийтар дӀадех агропромышленни комплексе гӀишлош, хӀаьта иштта г. Гудермесе вайна керда йолча микробиологически промышленноста производствай комплекс хьалъяра 230 миллион сомал кӀезигагӀа доацаш ахча карадерзадара программа кхоачашъелга Ӏалашдаро.

Республика бӀарча хьайӀцача 370 эзар квадратни метрал кӀезигагӀа доацаш нах чубаха цӀенош, 7000 моттиг йола школаш, 4 больница, поликлиника, 5000 моттиг йола берий бешамаши яслеши хьалъе еза, хӀаьта иштта дӀадаккха деза пятилетка йолаеннача хана дена уж объекташ хьалъелга тӀехьадиса хилар. «Нах чубаха цӀенош соцкультбыта объекташ хьалъяра — ударни темпаш!» яха девиз гӀишлош еча организацей партийни комитетий берригача балхага кхоачаш хила еза.

ХьалхагӀа белгалдаь ма хиллара, республике вайна керда йола микробиологически промышленноста производствай комплекс хьалъяра цхьадола лоархӀаме дешаш къоастаде деза вай. ШийтталагӀча пятилетке цу гӀулакха 300 миллион сом ахча хьожаду. Кийчо яра балхашта 1984 шера мел эша средстваш хӀанзе а хилийта лерх! гӀишлош еча Нохч-ГӀалгӀай управлене. Парте вайна хьалхашка оттадаь из чоалхане. бакъда

КПСС НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБЛАСТНОЙ КОМИТЕТА БАЛХАХ ЙОЛА ОТЧЕТ

сий дола декхар кхоачашдара укх гаргарча хана гIишлош еча Нохч-ГIалгIай управлене, СССР Минмонтажспецстроя подразделеней, «Чеченингушстройматериалы» яхача объединене, Нохч-ГIалгIай карьероуправлене, кхыча организацей производственни мощносташ шоза лаккхъе езаргья.

Парте областной комитето, НГIАССР Министрий Совето, КПСС горкомаша, райкомаша, горрайисполкомаша, гIишлой, ведомствай, предприятей, проектни организацей кулгалхоша гIишлош ега вIаштIехьдоаккхалга эрсадаькка тоадара, пусковой объекташ йистеяне, низаш вIашагIтохара хьалхьа кланза йола гIишлош, конвейер кIезигагIа хилийтара пайдане гIулакхаш де деза, гIулакхаш хьашта лоа хьожаш хан-хеннахьа пайдане тIахьожам лоаттабе беза.

АГРОПРОМЫШЛЕННИ КОМПЛЕКС ДЕГIАЙОАЛАЯР, КХАЧАН ПРОГРАММА КХОАЧАШЪЯР—ПАРТИЙНИ КОМИТЕТИЙ ТЕРКАМА ЮКЪМОТТИГЕ

Отчетни хана областной партийни организаце керттера теркам тIабахийтар Кхачан программа, юрта боахаме продукци яккхара а кийчъяра и, паччахьалкхен планаш кхоачашъяра, колхозийи совхозийи экономика чIоагIъяра.

КПСС ЦК майски (1982 ш.) Пленумо дIадехарашка хьежжа доал дара органаш эргальха тоайир, республикански районни агропромышленни объединенеш яхай. Хадданза теркаме лоаттаду юрта боахама производствана специализаци концентраци яра, культурйш кхелра керда технологеш юкъейоалаяра, республикана персонеммин дола доакъош дегIадоаладара дешаш. Кхаь шера аграрни сектор дегIайоалаярга дIадахийтар капитальни вложеней 500 миллион сом соагIа эхча, вешта аьлча хIама ца эшаш иттлагIча пятилетка шерашка дIадахийтар миссел.

Цу дерригне а йиш хилийтар цу хана юрта боахама продукци 12 процент дукхагIа яккха, из контрольни заданех ма доаггIара да. ДIадахача шера юкъдаь дулх 1980 шера хиначул 6 процент дукхагIа хилар, шура — 4 процент, фуаш — 7 процент. Пятилетка кхаь шера паччахьалкхенга ялат, кортолаш, тхьакхе, шура, фуаш, тха дохкара планаш кхоачашъяьй. Дийбад доахани коа тIара балхазараш, дикка лакхъеннай цар продуктивность. Белгаладаькха доагIа, укх шерахьа а республике хьайбай продуктацца ше Iалешъярга йоалаш хилар.

Баьнда, КПСС ЦК декабрьски (1983 ш.) Пленумо дIадехараш ма яхара юрта боахамерча гIулакхашна хьежача, из дегIаухилга хIана а хьалхашка оттадаьча декхарашта ма доаггIара дац. Колхозашкеи совхозашкеи, шерттига лакхлу общественни производства эффективность, ледара меттйотт дIадахар, продукци дукхагIа яккхара долча кхоачамехи торонехи бизза пайда эцац.

Минсельхоза дукхача боахамаша, бIаргча хьайцача «Чеченингушплодоовощхоз» объединенеша, кхыча ведомствашка болх во бар бахьан долаш республикано пятилетка кхаь шера планах дIа ца луш дитар: дукха баьцдаараш, шекар доаккха свеклаш, сомаш, комсаш, генараш, дулх. Планаш къаьстта дукхача дакъе кхоачашъяьяза Грозненски, Гудермесски, МалгIабекни, Шелковской, кхы цхьайолча а районашка.

Цу кхоачамбоацарий керттерчарех цхьа бахьан да юрта боахама производства кхоачанех, из дегIаахара интенсивни фактарех КПСС обкомо, цун юрта боахама отдело, кхачий промышленносто, КПСС дукхача городской районни комитеташа ледара пайда эцаш хилар. Iилманеи дикагIйолча опытан карагIдьннараш ледара пайда эцаш хилар. Кхоачамболлаш юкъейоалаяц лаьтта леладара Iилман дарда тIа оттаяь система, рациональни севообороташ карерзаяра комплексни гIулакхаш.

ХIана а «Чечениплодоовощхоз» объединене совхозашка пайда ийбац астраханскеи баьцдаараш кхедерий опытах. Хиш декхача лаьтташка а къоастадаьза дукха дешаш да. Надтеречни, Сунженски, Малгобекски районашкарча боахамешка дикка дукхача кхашка еха латт дIакъайлача хьисапе хий дехкаш йола сеть. Наурски, Шелковской, Гудермесски районашка капитальни планировнеи реконструкции е езаш я хий дехкаш йола 25 эзар гектар.

Цу хьанъехьа эггара хьалхарча дакъе бехке да лаьтташка хий а дехкаш цар эффективность лакхъяра болча балахага кхоачамболлаш хьожаш боаца юрта боахама министерства, «Чеченингушводхоз», «Чеченингушплодоовощхоз» объединеней кулгалхой. ЦIенхаштта хьадеха деза республика мелиораци хиш боахама министерствагIара а «Чеченингушводстрой» гIишлон управленегара а, юх. Баматгиреев М. Ш., Весантов М. С. эсала болх беш ба, цхьаккха инициатива яц, хаддаьна Iалашдац ший хьенахьен дикси кийч д а ль, хиш дехка системаш хулийтилга, доккхий кхоачамбоацараш долаш дIатед объекташ, проектагIа йоацаш а во йолаш а я уж.

Партийни комитеташ дукха болх бе беза хиш дехкача лаьттай эффективность лакхъяра бола КПСС ЦК-и СССР Министрий Советей соцами нох. Ю. В. Андропова ль указанеш кхоачашъяра.

Лаьтта леладеча кхоачамбоацарех цаI да фу кийчдеча цIенхаштара кхоачамбоацараш хилар. Хьаацаргда вай хьаькIий фу. Хоаш ма хилара, республика хьалхашка латта цу декхар: хьалхардар — хIара шера паччахьалкхена цу культура 24 эзар тонн фу лоаттадеlга. шоллагIдар — ерриге чуяхьа хьажкIаш ма могга дукхагIа хулийтилга. Фуна йола хьажкIаш йохкара заданеш керттерча дакъе толаме кхоачашъеш я, хIаьта товарни ялат дакъхара план кIезанга еа а дегIадгIац. Къаьстта дукха декхар тIадиcар 1983 шера. ХьажкIаш во хьахулаш хилара, ерига чулхьаш яраш кIезигагIа хилара керттерча бахьанех да агротехника телхар, дикагIа хьувкъарадола фун сорташ гибридаш хьанъестадара болх эсала лелар. Из ела йиш я дута хьалкхедарах а. Вухсоцаш цу дерригне а вай кхоачадаьд валови чудехьа ялат кIезигагIа хулаш хиларга, хIаьта дIадахача шера — ялат дохкара план кхоачаш ца ярта а. Дукха декхар тIадисар Грозненски, Сунженски, Надтеречни, Шалински районашта.

Кхачан программа кхоачашъяра керттерча декхарех да ялат даккхар керттера декхар хилар теркаме а дувцаш, вай декхарийла да тахан юртбоахама ведомствай, агропромышленни объединеней, партийни советски органий кулгалхошкара цу дакъе ийслуш дола кхоачамбоацараш дIадахар хьадехилга. ДIайийнача хIара гентара тIара чудахьа ялат ма могга дукхагIа хулийтилга. Вай хьалхашка оттадеш дола декхар да массе а категорех долча боахамашка чудахьаш дола ялат 600 эзар тоннал чухьахьа а ца хулийташ, 1984 шерех бIаргчача пятилетках ялат дохкара планаш бизза кхоачашъяр Iалашделга.

Вайна кхы цхьаьнха а лоархIаме проблема я дойцерна фу кхедар. Колхозашкеи совхозашкеи хIанзалехьа хьахулаш латт из дакъа. Ханал хьалха эксплуатаце дIаеннай фу леладу станцеш, лаборатореш, цига хьаений мел эшаргIйола оборудовани, дикагIа хилар лаьрхIача техникаца боахамаш Iалашдар. Шийтта эзар гектар хулача кхай тIа дIайийнай люцерна шерраради хьисапе. ДIаболабаьб гIа тедача кхахарех пайда ийбаре, лаьна хьувсъам луча люцерна сортий фу дебадаре бола болх. Тахан тешшаме ала йиш я республике хьахиннад нерде, чIоагIа лоархIам бола юртбоахама производства дакъа. Из сихха дегIаккхуваар вай лоархI керттерча декхарех цаI. Кхачан программа кхоачашъяра боккха бехктохам хилар кхетадеча вай хIанзалехьа паччахьалкхенга дехкаш цхьа эзар соагIа тонн люцерна фу. Цу мехкарча культура заготовкаш яра боарам хоалуш дукхагIа хилийтара мел эшаш дола хьалаш долаш да республике. 1984 шера деза фуна лаьрхIа плановеи поставкаш е лерхI йиъ эзар тонн соагIа. Из цIенхаштта а бехктохаме а декхар да, из кхоачашдара партийни комитеташ хьажа еза шоашта тIалатта беррига бехктохам боза а боаза.

Кхачан программа кхоачашъеча йоккха моттиг дIалоац баха нах сомацен баьцдаарашнеи Iалашбар тоадара долча дешаша. ХIаьта укхаза а дукха къоастаялза йола проблемаш я. «Сомебаьцдаарий продукцена, комсашта, кортолашта заготовкаш яра, чаккхъяхара, лоттаяра, йохкара производство вIаштIехьъяккхар эргальхха тоаяра де дезарех» хьакъехьаре КПСС ЦК-и СССР Министрий Советей соцами кхоачашбеча «СССР сомабаьцдаарий министерства балхах» КПСС ЦК Политбюро Соцам тIа белгалдаьха кхоачамбоацараш дукхьал доагIаш да вай агропромышленни комплекса балха, хIаьта хьалкарча аргIагIа «Чеченингушплодоовощхоз» объединенена. Сома баьцдаараш чудара а цара заготовкаш яра а хьакъехьа цхьилетка кхаь шера заданех дикка тIехьайисай объединене.

Плодоовощной комплекса кхоачамех дикагIа хьаьще ийбайтара совхозий кулгалхоштеи специалисташтеи тIалатташ бола бехктохам эбделга мела леладу «Чеченингушплодоовощхоз» производственни агропромышленни объединене начальника М. М. Чочиева, доаггIача хьисапе тIаьтIерттар хьадехаш специализаци чакхйоаккхалга, прогрессивни технологех пайда ийбелга, дика хьувкъаш дола сомийи баьцдаарий культурий сорташ юкъедоаладелга. Сомен баьцдааршта йолча проблемашта кхоачамболлаш йоахко яц Грозненски, Сунженски, Урус-Мартановски районий кулгалхоша.

Комсаш кхесча нийеденна гIулакх къоастадара йола ха хьатIааттай. Вухсоцаш къоастае езаш я дIахо из дегIанхуалера йола програмна. Керттерча дакъе низаш тIадерзаде деза Наурски, Надтеречни, Шелковской районашкарча плантацешта реконструкци яра, боалаш, боалаш йиза йолча тIаегIача культураген цеалад лоаргйолча сортаген а боалаш, Малгобекски, Шалински, Грозненски санна йолча районашка цIаьнха хьажа везаш дешаш да эгара лоацагIа йолча хана комсий боахам дегIабоалабар.

ДIахача областной партийни конференце хоадамболлаш доле декхараш хьалхашка оттадир технически культураш — шекара свекла, генараш дукхагIа дахара. Хоадамболлаш дола бадхаш э даьд уж кхоачашдера. Цхьабакьда, бIаргча производство хьайцаче, шекара свекла генараш хьувкъаш а ца хьувкъаш а нийслу.

Цу хьаде вай оттаду хьалхерча аргIагIа Урус-Мартановски Гудермесски районаш. Теша веза хIара тIехьабусача боахамера гIуланхаш партийни комитеташа, юрта боахама министерства боккъонца къоастадергхиларах, юхедисача шера технически культурай цхьайтталагIча пятилетка заданеш кхоачашъяре де мел дезар а дергхиларах.

КПСС XXVI съездо, КПСС ЦК майски (1982 ш.) Пленумо дIадехарашка хьежжа отчетни хана парте областной комитето чIоагIа йоакхо яьй хьайбай боахам дегIабоалабара. Боккъалдар аьлча, керда хьакхоллаш латт шурай доахана база Назрановски, Сунженски, Надтеречни районашка. КПСС районкомий инициативагIа кийч а ль, чакхйоахаш я ма могга сихагIа дулхи шурех лакхар дегIаккхувлара лаьрхIа йола програмнаш, чIоагIъеш латт материальни база и.

ХIаьта а хьайбай боахам дегIаахара боврено хIанз а тIехьа кхоачашдац таханарча дено дIадехараш. Хьалха санна чIоагIа пятигьаьла кхоачашъеш я доахани коа тIара балхазараш дохкара план, кхачан программа контрольни заданеш хьежжа заготовкай боарам дегIаккхувлар Iалашдац. Дулх даккхара планаш кхоачаш ца еш чIоагIа тIехьадисар дIадахача шере Грозненски, Гудермесски районашкара боахамаш. Бахача нахагара доахан ийдара чотагIа керттерча дакъе планаш кхоачашъеча Ножай-Юртовски, Веденски, Советски районий болх а нийса лархIа йиш яц.

Из санна дола гIулакх да шура йоаккхача а. Йоаккха шура дегIауxe а, шура кийчъяра шера планаш кхоачашйой а дукхагIдолча боахамашка лоха я хьайбай продуктивность. Республике дукхача шерашка дегIадоагIаш дац лакха продуктивность йола детта доахан, хIара кхоабача Iаттагара йоаккхаш йола шура 2000 килограммал кIезига дукхагIа мара яц. Белгалдаьха кхоачамбоацараш дIадахаре, хьайбай боахам сихха а интенсивно а дегIаккхувлара де дезараш чаккхдаккха деза КПСС обкомо, парте горкомашеи райкомашеи, горрайисполкомаша, министерствайи юртбоахама ведомствайи кулгалхоша. Дагакхьа деза пятилетка чаккхъяла юхедисача ши шера контрольни цифраш дIадехаш дарашка дIайлача вай паччахьалкхенга йохкаш йола шура 104 эзар тоннаген дулх 46 эзар тонналген кхоачаде дезаш хилар, из хул соаккхарчул 10—13 процент дукхагIа. Цул соагIа, вай декхарийла да пятилетка задани кхоачашъеча тIехьадисарах тIадяса 7 эзар тонн дулх юхаметтаоттаде. Декхар аттагIчарех дац. Цудухьа Назрановски, Надтеречни, Сунженски районашка белгальнька программаш тоаме кхоачашъяьлйтара цIенхаштта тIахьожам лоаттабе беза, кхы тIа а хьежад Малгобекски Гудермесски, ниттта республика лоаман районашка сихха хьайбай боахам дегIаккхувлара долча дешашка. «Птицепром» тресто де дезаш дар да птицефабрикий проектни мощносташ карaерзаелга, укх шера 7 эзар тонн дулх дала дезача бройлерни фабрика яр къаьстта а.

Дулха ресурсаш тIаеттаялийтара хоадамболлаш йола резерв я доахан чу а кхоабаш сиха дорстадеш хилар.

Цу гIулакха эшаш дар да овлангара деш довиъар кийчдар тоаделга. 1985 шера доахан Iангара дахара хIара бежана 20 центнерал чухьаьхьа йоацаш доакъара единица хилийтара КПСС обкома пленумо чIоагIъяь йола целевой програмна цеко йоацаш кхоачашъелга Iалашдар.

Овлангара деш тоабе безаш ба заготовительни организацей болх. Шеръе еза заготовительни пунктай сеть. Дукхьал боахамашкара хьанийо шура 50 процентага, доахан — 35-нга, коа тIара балхазараш — 85 процентага а кхоачаеш.

КПСС ЦК майски (1982 ш.) Пленума решенеш кхоачашъяра боккха лоархIам болаш да экономически механизм эргалйхар, юрта боахаман агропромышленни комплекса кхыча доакъошлеи кулгалделга тоадар.

Партийни комитеташа укх тIехьарча хана шоай низаш тIадерзадаьд кулгалдара экономически методаш чIоагIъяра, боахамни расчета принципаши дIадехаш дарашш нийса хилийтара, массе а долча боахамашка планировани елга тоадара. Республике шоза соагIа кIезигъеннай зе деш йола совхозаш, колхозаш беш бола пайда дукхагIа хиннаб.

Цхьабакъда, цхьайолча районашка керда экономически рычагех во пайда ийбу. ВIашагIъехна йола республикански районни агропромышленни объединенеш хIанз а тIехьа юкъмоттиг а хиина дIаэттадац кхачан комплекса ерригача подразделеней низаш вIашагIтохара.

Цу дакъе, хьокхам луш яц агропромышленни объединене республикански совет а. Новкъоста Ножуховске С. Н. — РАПО председатела хIанз а тIехьа шийна дIатIалацац комплекс дегIайоалара йола йоккхий, перспективай проблемаш. агропромышленни объединене чуйоагIача юртбоахама ведомствай балха боаггIаш бола тIахьожам а лоаттабац.

Парте дукхача городской районни комитеташа РАПО чIоагIъялийтара доаггIаш дола новкъостал дац, цхьаккха тайпа дакхха бахьан а доацаш кадраш хувц. Из санна дола гIулакх дIахо ла мегаргдац. ХIара денна яхар санна терко е еза РАПО-ша беча балха, цар балха стиль эргаиккхара де дезар е деш, В. И. Ленина чIоагIа нийса ма аллара, «хьожаш йолча комиссей лоаорг» царех ца хилийтара, хIаьта де дезар да агропромышленни комплекс дегIаккхувлара йола перспективаш кIоарга тахкара, боахама доал дара ерригa механизм эргаиккхара дешаш къоастадара шоай низаш тIадерзадар.

ДИСЦИПЛИНА ЧIОАГIЪЯРА, ПРОИЗВОДСТВАНА ДОАЛДЕЛГА ТОАДАРА ТIЕХЬАРА КЪОВСАМ — ПАРТИЙНИ ОРГАНИЗАЦЕЙ БАЛХА ЛОАРХIАМЕ ЛОСТАМ

Производства эффективность лакхъяра, цунна интенсификаци яра, дикада хьокхамаш тоадара тIехьарча балха тIа белгалдаьха кхоачамбоацараш хьахиннад партийни, паччахьалкхен, производственни дисциплина боарам хIанз а тIехьа лоха хиларах.

КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленум хиначул тIехьагIа, парте областной комитета белгтаIара болх чакхбаьккхаб, «Социалистически дисциплина тоаеш бу бодх чIоагIбара» хьакъехьаре КПСС ЦК СССР Министрий Совета, ВЦСПС соцам кхоачашбеш. Цунах беркат даьннад. Масала, прогулаш еш бола болхлой кхоза кIезигбеннаб, нийса ах кIезигъеннай зехьа йоаш баха ха, бIаргча дийнахьа а сменашта юкъе а хулаш дола саца латтар соахка кIезигденнад 30 процент.

БIаргча хьайцача вайна хIанзарчоа карагIдьннадац чIоагIа порядок, къахьегам нийса вIаштIехьбаккхар, лорзагIа ца йоьлийташ дисциплина леларе хIара дийнахьара норма а хинна дIаоттарга кхача, кхетаме дисциплина къаьст-къаьстIача участкашка а доацаш, къахьегама ерригача звеньяй закон хилийта.

Цул соагIа, къаьст-къаьстача предприятешка гIуланхий хьал кхыметтел вогIа а хиннад. Масала, мелиорацеи хиш боахамеи министерства подразделенешка прогулаш 2,8-зза дукхагIа хиннай, юрта боахама министерства — 3-зза дукхагIа. Къахьегама дисциплинаца дувзаденна гIулакхаш во дел хIанз а «Грознефтеоргсинтез», шелкни, «Чеченингушплодоовощхоз» объединенешка, моттигерча промышленноста художественни промыслашка, кхы массехк моттиге.

Дукха за йоацаш КПСС ЦК-ас, нох. Ю. В. Андропова юкъ а партийни комитетай теркам тIаззар, цхьайолча моттигашка къахьегама дисциплина чIоагIъяра болх къахьегамхочо балха моттиге йоахкача хана лоаттабу административни тIахьожам лоархIаш хилара. Цудухьа керттердар ца деш дуе — хIаране шийн балха моттиге деррига низаш дIадалар.

Цхьаболча белхалоша шоай функциональни декхараш цIена кхоачаш ца даро бракйола продукци арахецарга, аварешка, оборудовани толхаярга кхоачаву, вай аргIагIа цо дола кулдйт производства эффективность.

Общественни производство дегIаахар цIенхаштта юхатеттарех да кооперировании поставкай дисциплина телхар. Дуккьал вай республикерча предприятеша договорни декхараш толхадарца дувзаденна соахка паччахьалкхенна дIа ца луш йисай 58 млн. соагIа сома мехьа продукци. Цу тайпара сурт да юрта боахаме. 1983 шера комсаш лоаттаяра договораш кхоачашъяьяц 33 процент мара, баьцдаараш — 63 а, сомаш — 23 а процент мара.

КПСС обкома, горкомаша, райкомаша, партийни комитетий партийни комиссеша балха ха зехьа йоаяра чIоагIагIа дукхьале оттае еза, овлангара хувца беза къахьегама социалистически дисциплина чIоагIъяра болх, айхха бувзабе беза из бесхозяйственностаца, местничестваца, паччахьалкхен юкъарча хьашташта сагото ца хиларца лоаттабеча къовсамца, производства ерригача звеньяй болх нийса дIабахара жоп дизза хьадеха деза кадрашкара.

Цу лоархIамеча гIулакха айбе беза къахьегама коллективай шоай лоархIам, дисциплина телхаераша дукхьала кхоеc еза унахцIена йола общественни уйла, цу гIулакх оарцагIъяха еза болхлой собранеш, халкъа тIахьожама группаши постапш, бригадирий советаш, новкъостий судаши кхыйола гIо дергдола формаш, къахьегама коллективех долча Закона еннача боккъонех биззагIа пайда ийбе беза. Дисциплина массашкахьа а шеддолчунца а — из да наьха сакхетам айбалара, шено йоацаш цар шоай граждански декхар кхоачалдаре хьисап.

КПСС ЦК декабрьски (1983 ш.) Пленума дIадийхад экономика планировани а управлени а система, социалистически боахама доал дара стили методаши хьинаре эргадоахаш тоадар. «ШийтталагIча пятилетке,— аьннад нох. Ю. В. Андропова, — вай чудовла деза вай экономика торонех биззагIа пайда эцийтаргболча, дика вIаштIехьъяьнккача боахама механизмаца».

ДегIаахара хIанзарча этапа хьалашта эггара дикагIа жоп луш да къахьегами цох доагIар дIадалара коллективни хьисапе вIаштIехьдаккхар. Цар гIо ду къахьегама овсарле лакхъе, балха ха а материальни ресурсаш а зехьа ца йоалийтара, боккъонца йолча коллективизма уйла чIоагIъяра, вIаши доаггIар хьадехара а новкъосталдара а. Къаьстта а цхьан нарядагIа къахьегача бригадаши хьахул чIоагIа оамалаш, карагIдувла дика гIулакхаш, шийна гонахьа мравственни оагIорахьаре безам тIа а озаш.

Цхьан нарядагIа болх бе яьккхай республика промышленностера 2310 бригада, цар чулоац 36 процент болхлой, гIишлош еча уж 215 я, транспорте — 214 бригада, юрта боахама производстве — 866. Царех дукхахчар гойт лаккхарча дисциплина хьесапаш, барт-цхьоагIо хилар, дика производственни хьокхамашка кхоач.

Парте областной комитета бюрос 1981 шера предприятешка къахьегаш производительность 19 процент лакхъеторо хилийта «Красный молот» завода партиоша а администраце а къахьегам бригадни хьисапе вIаштIехьбанхара опыт вIашагI а теха могаяьй.

ХIаьта а бригадни хьисапе къахьегар вIаштIехьдоаккхача а дегIаккхувлача а цхьаьнца кхоачамбоацараш да. Парте дукхача райкомаша йоаггIача тайпара йоакхо яьяц подрядни методагIа болх беш Iоалвча опыта, производства дикал лакхъеча цун тороний боаггIаш бола мах баьбац. Мехкдаьтта, газаш, мехкдаьтта чакхдоахача а микробиологически я промышленносте, бригадашка вIашагIтеха балхлой 43 процент мара бац, гIишлош еча — 35. «Грознефть» объединене бригадни подрядагIа къахьегаш яц цаI буруз тохара а машиномонтажни а бригада.

Бригадни хьисапе къахьегам вIаштIехьбаккхар эсала лел «Грозэнерго» управлене, «Чеченингушстройматериалы» яхача производственни объединене, Грозненски ремонтно-механически, «Трансмаш», Гудермесарча медицински инструментий, «Автоспецоборудование», цементни заводашка, кога гIирс беча фабрике. ДоаггIача тайпара юкъедоаладаьдац коллективни подрядагIа къахьегилга комсаш лелаеча, баьцдаараш кхедеча, шурийна доахан лелайеча.

Хьалхашка латта декхар малагIа да аьлча, из да «ДIахойодача хана промышленносте къахьегара бригадни форма вIаштIехьъяккхар а цун стимулировани яр а дегIаккхувларах, дикал лакхъярах». «Колхозийи совхозийи производстве коллективни подряд юкъейоалаяра организаторски болх чIоагIбарах бола КПСС ЦК соцамаша дIадехарашка хьежжа бригадни хьисапе къахьегар вIаштIехьдаккхар ерригача отраслашта юкъедоаладеш шерра болам боаржабар. ДукхагIа теркам бе беза къахьегамах дIалур бухсоцаш хьахулачохи балха дакъа лацара коэффициентага хьежжан а долаш хозрасчета принципех болх вIаштIехьбаьккхача комплексни сквозной бригадай, цу принципех болх беча бригадашкара цехашна, предприятешка а бIаргчача отраслашка а баха безе.

Хозрасчетни бригадай болх хьинаррегIа хилийтара шерагIа пайда ийбе беза — «Цхьа процент лакхагIа — цхьа ди хьалхагIа» — москвичий, «ХIаране балха лакхарча дикалгара — коллектива балха лакхарча дикалга» — ленинградций, «Пятилетка заданеш — ресурсаш лаьх ца еш» — харьковчаний, «ХIара балха моттиге лакхара дикал хулийташ къахьегарагIа» — Латве болхлой, «Бригада ихе шера заданаш — кIезигагIча составаца» — свердловчаний, ниттта кхычара инициативех а дика дIадоладаьча гIулакхех а. Вай республикна предприятешна хьахиннача «ХIара балха дийнаьа дисциплина тIехдаккхи хьадер дукхагIам хилийта!» яхача белхах вай беррагача балха лайтмотив хьаьс.

ХАЛКЪА ХЬАЛ-ТОЬРО ТОАЯРА ЙОАХКИЙ ЕЛГА— ПАРТЕ КЕРТТЕРА ДЕКХАР

«Экономикере деррига вай низаш, — белгалдаьккхад Ю. В. Андропова КПСС ЦК декабрьски (1983 ш.) Пленуме, — юххера а лаьрхIача халкъа дахара боарам лакхбара тIадерзадаь да. Из да вай планий керттера социально-политически де лерхIар. Производство дегIайоалаечарча моллагIча толамий боаггIача тайпара мах бу наха вахара хьал тоадара царех боачача пайдага хьежжа».

Вай республике цу хьанъехьа кIезига хIама дац. Цадаш дегIаух наьха реальни доходаш, шерра дIахьу жилищно, культурно-бытовой гIишлош елга, дика дегIаух образовани, унахцIено лорияр, культуре. Боахлой а гIуллакхерча наьха а бетта юкъера алапи укх тIехьхьарча кхаь шера лакхденнад 3,5, дукхагIа да колхозникий алапи — хетаргахьа 6 — процент. Наьха алчан доходаш лакхъеннай 10 процент хIана яц аьнна.

Нахага тайп тайпара товараш дохкар лакхденнад 13,3 процент сага - сах — 619 сомагара 675 сомага кхоечаш. Товарообората структуре дукхагIа лоархIам болча кхачан продуктай а хоттача промышленни товарий а удельни боарам лакхбеннаб. Соахка наха тайп-тайпара гIулакхаш даьд 1980 шера хиначул 7,4 процент дукхагIа. Парте а правительства а указаненга хьежжа тоаьь эргальнкхай мах бара, быта служба, кхыча отраслий предприятей балха графи лакхъеннай гIулакх дара культура.

Парте обкомо, горкомаша а райкомаша а отчетан хана юкъа КПСС ЦК дIадехарашка а XVII партконференце решенешка а хьежжа дерригIа кхоачамбакь халкъа лаьрхIа товараш хьадар дегIаккхувлара де дезараш. Кхаь шера цар производство лакхъеннай 12 процентал дукхагIа.

Из ниттта дале а, вахара лоархIаме из доаш кхоачашдеча министерстваш а ведомстваш а, ниттта партийни, советски органаш хIаппарчоа гаьна латт КПСС ЦК соцамаша КПСС ЦК декабрьски (1983 ш.) Пленума решенеша дIадехача декхарашта.

Республика моттигерча промышленноста предприятеша кхаь шера торгоделга дIа ца луш дисад 7 млн. сома мехьа гаргга хлопчатобумажни, зеша, шелка кIадаш, бытовой химе а цIагIа эша а товараш. «Терек» яхача мебельни объединене 1980 шера хиначул 2,7 процент мара аьсамаькхаьц промышленни производство, цо дIа ца луш дитад 500 эзар сома мехьа гаргга товараш. Назрановски трикотажни фабрика 160 эзар чухьаьхьа дуахаду бараьгьа дIа ца луш дитад, кога гIирс беча фабрика — 500 эзар соагIа сага эша кога гIирс. Наха эша дукхха товараш дIа ца луш дитад СССР 50 шу дизара цIерагIча химзаводо, хьун боахама министерства предприятеша, кхычар.

Партийни комитеташа, юхьанцарча партийни организацеша лерттIа тIахьожам лоаттабац халкъа эшача товарий дикалан ассортиментах. Дуккьал 1983 шера вай предприятешка брак хьй 12,2 процент кога гIирса, 17,4 процент чухьаьхьа дуахаду барьашта, 14 процент — мебель, 650 эзар сома мехьа кхыдолча товарашта.

Тахан конференце доаггIар хьадеха дешаш эшаш товараш дукхагIа хьадара а уж дикагIа хилийтара а тIаберзабе бола болх эрга ца баьнхача союзно - республикански доалахьарча предприятей кулгалхошкара.

Шерагара-шерага «Грознефтеоргсинтез» объединене, «Красный молот», «Пищемаш», «Медйнструмент» заводашка а кхычахьа а арахец наха дика дIа ца эша товараш.

КПСС обком, партийни комитеташ, советски, боахама органаш декхарийла я долаш дола кхоачамбоацараш дIадаха. Эттара керттердар фуд аьлча, из да производство цахаддаш дегIаккхувлар, товараш дикагIа хилийтар, товарий а гIулакх дара а йола дефицит дIалаккхара мел эшар дар. Цу гIулакха бехктохаме хила беза - беррига кул[illegible].

КПСС ЦК решенеша, КПСС ЦК декабрьски (1983 ш.) Пленумо дIадехарашка хьежжа халкъа эша товараш хьадара а наха гIулакх делга тоадара а йIаьххача хана лаьрхIа комплексни програмна вIаштIехьъяккха еза.

Къахьегамхой вахаре хьал дIахо тоадара ма могга йоакхо а еш, партийни, советски боахама органаш декхарийла я гонахье лораяр а Iалама ресурсаех дикагIча тайпара пайда эцар а санна йола проблема бIаргкIал лоаттае.

Цу дерригне а хьагойт Iалам лорадара болх кхы а цIенхашттагIа лелабе безилга. Укхаза вIадла а да йиш йолаш дац гIулакх ведомственни хьисапе леладелга. Из проблема комплексни а паччахьалкхен а хьисапе къестае йоагIа, гонахье лорадара ерригa система а цунна лоаттабу тIахьожам а цIенхашттагIа тоа а беш.

ИДЕОЛОГИЧЕСКИ БОЛХ—КПСС ЦК ИЮНЬСКИ ДЕКАБРЬСКИ (1983 ш.) ПЛЕНУМАША ДIАДЕХАРИЙ БОАРАМГА

Областной партийни организаце моллагIа декхараш кхоачашдой а, толам боаккхалга Iалашдераш нах ба яхача парте указанеца хьалхе лелаю вай «Партийни комитеташа, хIара партийни организаце шоаш кхоачашдеш дола кхыдола дешаш лоархIаме дале а (боахама, организационни, кхыдараш), дIакхетаде деза идеологически болх тIа-тIа дукхагIа хьалхарча плане уттилга», аьлар КПСС ЦК июньски (1983 ш.) Пленуме нох. Ю. В. Андропова. Цу указанеех КПСС обкома балха лард хилар.

ЦК Пленум хиначул тIехьагIа идеологически балха тIа дукха хIамаш хийцар вай, цунна юкъе хIара коммунисто дакъа лоацалга вIаштIехьданкха гIерт, из наха кхетабеш, патриотизма а сийлахь йоккхача Даьхенцарча безама а уйлаш гIеттаеш хилийта гIерт.

Наьха политически сакхетам айбара гIо дир партийни а политически а дешаро, массови информаце средствах, устни политически пропагандах, гойтара агитацех шерра пайда эцаро. 180 эзар соагIча коммунисто а парте воацачо а партийни просвещене системе Iомайир К. Маркса, Ф. Энгельса, В. И. Ленина идейни тIехьале, КПСС истори а политика а, экономически образовани системе экономически знанеш Iомайир 100 эзар соагIча саго.

Политически дешар дика вIаштIехьдаьнккача организованности дисциплиней йолаш хул ладувгIараш. Царех 57 эзар саг коммунистически къахьегаме ударники ма е из цIи яккхара къовсам лоаттабеш [illegible].

ХIаьта хIана а дукха хIама да политически дешар тоадара де дезаш: Сунженски, Малгобекски, Надтеречни районашкарча, гор. Грозненча цхьайолча парторганизацешна боаггIача бесса хьехержаш школай а семинарий а ладувгIараш. «Восточный», «Курчалоевский», «Верхненаурский» совхозашка ахаш хIана бац аьнна коммунисташ ер дешара цу дIадоладелча деза занятеешта юкъеззабац. Дукха кхоачамбоацараш да коммунистически къахьегама школай, халкъа университетий, лекторей балха юкъе. Творчески а Iилман а интеллигенце политически дешар лерттIа леладац. ЙоаггIача бесса вIаштIехьъяьхалц культура, профессионально-технически образовани болхлой, хьехархой занятеш.

Идейни воздействи яра боккхача лоархIаме я устни политически агитаци. Республике ва 24 эзар соагIа агитатор а политинформатор а, 12 эзар лектор, 10 эзар нагирхой хьехамча. Цу лоархIамеча участкана кулгалделга эргадоахаш тоаду партийни комитетаца, бакъда, хIанз а кIезига яц цига формализм. Практико хьахьенхаш ма хиллара, агитаторех цхьа дакъа нахаца корта болаш политически болх бе а ца хоаш дац. Цу тайпара хьал да лекционни пропаганде а. Квалификаци лоха хиларах кхаь шера публични выступленеш ца йиташ ватта 700 лектор.

Республике шерра дIадаьржад цаI дола политдененош. Политически балха корта болаш йола форма хиннай царех. Цхьабакъда, КПСС ЦК июньски Пленуме белгал ма даккхар, «форма Iалашдац гIуланкхо тодам боаккхилга». Цуй чулоацам даим кIоаргбе беза. ХIаьта из терахь ца деш дут политденошка дакъа лоацача дукхача кулгалхоша. Моттигаш хул царех цхьаболчар алхха справочни разработкаш Iоешаш я цхьанца бахьанаш доахаш выступленеш ца еш а. Масала, «Птицепром» треста директора А. Д. Даьйтова къахьегамхоштца къамаьл де вахийтар ший заместитель.

Нагахьа санна корта а болаш вай болх бе безам бале, лаиде йиш яц цхьа хIама: кулгалхочун хьокхам, наха юкъе цунна болх бе хар, цар дагардараш кхетаде хар, кхоачамбоацараш хашнахьа дIадаха хар керттера долга.

Миччча тайпара дань а дIакхетаде деза наха хетар фуд шемар, къахьегамхошта хьалхашка къамаьл дар, нахa уттаду дешаш чIоагIа терналдар — из кулгалхо дика е во хилар, нах гIулакха оарцагIбаха а уж шийна тIехьабеха а могаш хилар тохмаш дола хIама долга. Ниттта уттадеш хиннад из дош В. И. Ленина. Цу тайпара оттадаьд из вай парте ЦК июньски Пленуме а.

Шийна лаьгI ца беш теркам тIаухийтилга дIадех массови информаце средствашка санна йолча пропаганда деналерча арсенало а. Парте обкомо массехказа ладийтIад редакцей отчеташна, цу дакъе «Грозненский рабочий» газета, НГIАССР Гостелерадио, публикацейи телерадиопередачайи чулоацам анализаш яьй, уж дикагIа хилийтара де эшар даьд. Массови информаце средствашта координаци яра парте обкоме редакторий общественни совет хьаьйй. Практикана юкъеккувл республика экономически социальни дегIаккхувлара лоархIамеча дешаех лаьца пресс-конференцеш елга. Общественни приемнеш шоай болх хьиннарегIа бе яьннай. Штате боацача авторий, болхлойи юртарчеи корреспондентий мугIараш шерденнад.

ХIаьта а ала йиш йолаш дац вай кепайоазон, радион телевиденен низах биззача боараже пайда ийбу, аьнна. Къамаьл санна латт аьлча, из латт эгара хьалха материалий дикал дIахо айе езаш хиларах. Царех дукхахараш кIоарга чулоацам болаш яц.

Газеташка, радио гIалаташ, тенденциозни материалаш нийслу, цхъаза даха ца доагIача наьха гадоах, кхоачамбоацараш хьалсувсаду, уйла ца еш харц йоаздаш ю.

Къаьстта терко е йоагIа районни кепайоазон а районни радио а. Хоаш да, уж къахьегама коллективашта эгара гаргагIа хилар а, хIаьта, шеко йоацаш, цар вахар шерра хьахьокха дезаш а хилар. ХIаьта практикагIа хьежача наст-наста гуш дар кхы тайпара хул. Моттигерча редакцешна дукха кепатт районий гIуланхаца цхьаьккха тайпара юкъаенна йоацача перепечаткашта.

Вай кепайоалув — из яра гера, хIаьта из тешшамеча бе хила деза. Йизача порядкагIа леладе а кхетамца лостам тела а беза. Парте горкомаша, райкомаша районни пресса авторитет массе тайпара лорае а чIоагIъе а еза, цун выступленех хьакур доккхагIа хулга Iалашде деш.

Кхоаттъа соагIа къаьмашиш народносташа вIашагIкхийттача вай республика хьалашца беш бола идеологически болх толаме хила йиш яц, нагахьа санна къахьегамхошта пролетарски, социалистически интернационализма уйлаш йолаш уж хургболаш кхетам ца лой.

Интернациональни кхетам балар дукха балха чулоацам, керттера лостамаша, формаши методаши белгалйоахача ханга вай эгара хьалха теркалью вай республика экономически духовной дегIаахара Iалаьмате йоккхий тороаш, из дукхача къамех латташ хилар. Нохч-ГIалгIайчен историе башхалонаш, партийни, советски, боахама, общественни организацеша беча беррига балха юкъмоттиге интернационализма идеаш хулга Iалашду. Балха ларде диллад общественни вахаре хулача ерригача явленешта классови, партийни хьисапе мах белга.

Уж дIадехараш кхоачашдеча хана вайна нийслу республика халкъий дIадахачеи кIалаарчеи вахара дукхача событешта нийса трактовка ца еш йола моттигаш. Ма дарра аьлча, боаш бола Кавказски тIом хилар бахьан долаш Нохч-ГIалгIайче Россех хьатехар яха концепци нийса йоацилга хьахьекхар. Цу тайпара дош харц кхетадаро Россе доазоне бахача эрсаша, нохчаша, гIалгIаша цул гаьнна хьалха дIаяхача хан-кхеттъа вIашик цхьана леладаьча доттагIала гIулакхий лоархIам бацар, вай замахошта классови, интернационални кхетам балара новкъарле йора. Къулбасела Кавказа исторически кхелашкарча Россе прогрессивни лоархIама дискредитаци яра пайда ийбора националистически элементашеи доазол арахьарча моастагIашеи.

([illegible] 4-ча агIо тIа).

КПСС НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБЛАСТНОЙ КОМИТЕТА БАЛХАХ ЙОЛА ОТЧЕТ

(ДIахьедоалар. Доладар 1-ча оагIо тIа).

Центральни Комитето гIо е деш, из доаш тохкаш боккха болх баьб, цу харцахьарча уйлашта марксистско-ленински позицеш тIара принципиальни критика яьй, хIаьта нохчийн гIалгIайн шоай лоIамагIа Россеца юкъебахаь 200 шу дизара юбилей шерра езаьй.

Из проблема толаме чакхъяккха езаро дек повестие оттадир ленински парте кулгал а лоаттадеш. Россе пролетариато лоаман крерча нахаца цхьана социальни къамани Iазапа кIалхарбоалара, Сийлахь-боккхача Октябрга котало яккхийтара лоаттабаь къовсам кIоаргга хьахьоккхийтар дукъа тIехьа тIайоагIа исторически событеш ихы а хоадамболашагIа классови позицешкара къоастергйола деккхар., Цу деррига гIо дергда вай заманхошта интернациональни кхетам балара ае деш йола бебе Iилман духьалара интерпретацеш шоаш ма ярра дIайовзийта.

Ишта боккха болх бу Нохч-ГIалгIайчене Советий Iаьдал оттадеш, коллективизаци индустриализаци еш хиина факташи событеши хIара къаьст-къаьстача юрташкарча наха шоай тайпара йоашхаш хилар, цу ханарча цхьаболча наьха гIулакхаш хоадаь хьахьокха гIерташ, моттигерча Iаьдалийн традицейн лоархIам айбеш цуьна цхьана лоалахарча венараш ха йолча автономни республикай халкъий культурни тIехьален лоархIам кIезигбеш гIерташ хилар юкъатохара.

Ю. В. Андропова ма аллара, интернациональни кхетам луча лоархIаме да исторически событешта нийса трактовка еш санна къаьнара памятникаш, мотт лархIара дакъе а боагIа ниъ лувцилга, городаши юрташи хоаьль тоайр, наьха балхен вахарен хьалаш тоадар дукха хаддале йоакхо елта. Уж деррига дешаш хаддаиза терко еш хиннад парте обкомо, горкомаша, райкомаша.

Боккха терхам тIабакхийтар Нохч-ГIалгIайчене бахача деррига къамех болча наьх болхлой класса йоагIаш йола тIехье хийчъяра, дукхача къамех болча нахах латта къахьега коллективаш хьахилара, республика экономически духовни вахара болхлой класса хьалха латтача индустриальни отрядаша еш йола влияни чIоагIъяра. Цу дешашта хетаь КПСС обкома лаьрхха пленум хилар, уж хаддаиза анализ еш леладир парте обкома бюрос. Из бахьан долаш биззагIа пайда эца йолаьй дукхача къамех болча болхлой коллективай — «Красный молот», «Электроинструмент», «Электроприбор», «Мединструмент» заводий а кхычар а интернациональни кхетам балара опыт. Практикана тIехь-тIехьа дукхагIа юкъедоагIа дукхача къамех болча нахах латта бригадаш, звенош хьаелга, юкъарчал доацаш предприятешна интернациональни доттагIала клубаш йохкалга, болхлой династеш хестаелга. ЧIоагIлу Нохч-ГIалгIайчен, Къулбаседа-ХIирийчен, кхыча венарашка йолча республикай къахьегача коллективашта юкъера буззамаш. Цу деррига а шерью болхлой класса берзате влияни, чIоагIъю республике дахача деррига халкъий цхьоагIон социальни лард.

ДIаяхача областной партконференцен парте обкома пленумашкен терхам тIабахийтар интернациональни кхетам луча «валовой подход» е йиш ца хилара, юкъарча тIахьехамехи лозунгеи кхочам хург ца хилара. Бакъда, тахан из цIаьхха а дувцача эттад вай. ДIаяхалош хилларах, уж водараш маьха кхетамчурен психологеци, белгалдаьхад Владимир Ильич Ленина, дIададац «цIаьхха, тамаше» лозунгаш, революцена, декрета доаш хиларах, уж водараш доалхача къаьсттачарша бIаьхкен халев лоаттабеча къовсаме маьрь». Ховш ма дий, национализм, шовинизм а санна, шиъ юхь йоацаш ца хилар. Уж лелаераш ба цхьабола политически кхетама тIехьабиса нах. Ишта болча нахаца цхьан хIамаша тIаберзабьь болх ца бича доагIаш дар хьахилац. Ишта хилар, масала, Сунженски района Галашка.

Ледара къовсам лоаттабу националистически уйлаш йолча нахаца Шелла, Наурски, Наьсарен, МагIалбика районий цхьайолча юрташка, хIаьта ишта г. Грозне цхьайолча коллективашка а. Цу хьакъехьа маларе позици лувц Iилма-токхама институтийн дешара заведенеши цхьаболча кулгалхошта.

Интернациональни кхетам луча доккха кхоачамбоацар да атеистически пропаганда ледара оттаяр. Тахан вай партконференце делегаташка дIахайта йиш я Центральни Комитето хаддаиза хьал а доацаш, новкъостел а деш хилярца чIоагIало а хувцаш, областной парторганизацена мегад атеистически болх дикка эргабаьккхаб, интернациональни кхетам баларен Iилма боарамех беш ба ала.

Цу деррига а дика результаташ лу. Цхьайолча моттигашка карагIдаьнилад закона духьала дика гIулакхаш де нах гуллулга социаде, ди лелабеча наха юкъерча процессашта ю влияни чIоагIъе, реакциони уйла йолча элементашта гонахьа эшаш дола общественни хетар хьахилийта, законодательство телхаду хьаргIбараш бехктоахаме оза.

Бакъда, бьча баьхо вайна боккъо лац цу гIулакха тIех ледара хила. Дина гIулакх республике хьалха а санна шьа моллагIа доадаш да. Нохч-ГIалгIайчене хIанз а йолаш я законагIа йоаца, регистраци яьза 200 совгIа дина тайп-тайпара формированеш. Атеистически болх чIоагIагIа боь а шоай позицеш дIахеца дагабац дукха бола сектанташ. Дина хьехамашта — гIулакхашта тIагIолла хIанз а республике кIезига дац во хIамаш.

Цу тIа гIолла къаьстта мегийта йиш йоацаш да боахамийн советски цхьаболча болхлой политически фийлай аьрхIьялар, цхьабараша, кхьметтел коммунистех бараша а атеистически кхетам лулга лакхде деза яхаш хабер а дувцеш. Ма дарра аьлча, дина харц хьехамашта духьала хьадда къовсам лоаттабац.

Дина культех дола законодательство леладайтара болх ледара бу горрайисполкомий дукхача комиссеша. Хьинаре хIама дац керда обрядаши цIейши юкъедоаладара республиканский совето (председатель нов. Т. У. Махмудхаджиева — НГIАССР Министрий Совета председателя заместитель). ХIанз а бокъонца шерра болх дIабодабьбац нохчийн гIалгIайн меттала лаьрхIа атеизма дешаш дувцара вIашагIтехача партийни комитетий, цу даьжъе парте обкомерча а лекторски группаша.

Партийни советски органий балха тIа боагIаш бола терхам бац доазол деха вай моастагIаша дика керте латтарех реакциони болчарца оагIув лувцаш хилара. Вай фийла хила деза дуне халкъашта юкъерча ирденача хьалашка а моастагIчун пропагандистски средствеш хIанз сихагIа хьувча а, дукхагIа тIагIертта бе беза малхбузерча моастагIал долча овзий масее тайпарча хила йиш йолча диверсей хьакъехьа хIара сага чIоагIа «иммунитет» хьахургйола болх.

Партийни организацей массаза йолча йоаххо предмет а хиина дIаотта деза кагирхошта кхетам балар, цу гIулакха тIа дешара заведеней лоархIам лакхбалар. КПСС ЦК школа реформах йолча проекта тIа белгалдаькха ма хиллара, цун болх эргабаьккха тоабар паччахьалкхен бокхача лоархIаме дош да. Дувцар да сагдуххьал цхьа къаьстта эшаней сурма а йолаш кхетам мийца Iергвоацаш, эттара хьалха социалистически общества гражданин, коммунизм хьинаре хьалъер а волаш хьахилар.

Хьалха а санна лоархIаме проблема я дешара заведенешц, къаьстта общественни цикла дисциплина хьехара идейно-теоретически боарам лакхбар.

КIезига бац республике педагогически къахьегама мастераш болаш болх беш. КIезига сий ниэ, йIовхал, адамлен дакъа дIалац цар къонача тIехьенна дешар хьехара, из нравственни дика, хьалъоттера, из кхетаме професси харжа кийчъяра. Бакъда, хьал чоалхане доал хIанз вай педагогически кадраш чIоагIа ца тоьаш хилара проблема къоаста ца ярах. ХIанз школашка тоьаш бац лакхера квалификаци йола зоар гарга преподавателаш. ХIара шера педагогех цхьабараш халкъа боахама кхыча довкъошка къахьега бовл.

Боккха терхам тIаоздаш я болхлой кадраш хьалъюза кертера моттиг йолча профтехобразоване система. Парте обкома IX пленума решенеги хьежжа дукхача предприятешка, организацешкен учрежденешкен къона болхлой кийчбарен царна кхетам баларен хьадда гIулакхаш де белгалдаьхад. Цхьабакъда, из болх хIанз а ледара беш ба.

КПСС ЦК школах йола проект юкъа вIаштIехьдоаккхача хана парте горкомашен райкомашен, советски, профсоюзни, комсомольски органаша лакхбе беза хьехархочун, преподавателя лоархIам а сий а, йоакхо е еза квалификаци лакхъяра, цун къахьегамен бытен хьалий, дешар хьехара-кхетам балара балха чулоацамен методашкен формализма гучадувла моллагIа а хIамаш дIадаха деза.

Къахьегамхошта коммунистически кхетам луча боккха лоархIам болаш да литературен искусствон. Укх тIеххьарча шерашца республике хьанхеллай дикка дукха безаме литературни произведенеш, художественни полотнаш, концертни программаш. Церна юкъе Р. Ахматовай, Е. Чебалина, С. Чахиева, Ш. Арсанукаева, М. Лукина, кхычар керда книжкаш. Х. Нурадилова цIерагIча театре «Ленинана» яха спектакль хьалъроашта РСФСР Паччахьалкхен премий енийй. Дикка дукха лоархIаме произведенеш хьаьй вай художникаша а. ХIаьта лоархIаме да одарении кагирхой хьахийлар.

Цхьабакъда, еррига художественни процесса анализ яро хьагойт цхьаболча авторашта республика общественни вахаре хула кIоаргга хувцамаш хьагуча ца доахилга, патриотически лоархIам бола къаьнта произведенеш хьа ца кхоллилга. Боарам лоха хиларах хIара шера Нохч-ГIалгIай книжни издательства тематически планашта юкъера дIайоах кхташ рукописаш. ХIаьта а арвоал идейно-художественни айпаш доахка произведенеш. Цу тайпара гIалаташ дуьлийтарах издательства болхлошкара дийха ца Iеш, авторашкара а рецензенташкара а доагIаш дар хьадела доагIа.

Цу даьжъе цхьайолча хана принципиальни позици лацац язадархой Союза правлене, цо гIо дац литератораш, къаьстта къона бараш, творчески дегIаккхувлара. Республика литературни вахара йоагIаш йола влияни яц «Аргун», «Лоаман Iуйре» яхача альманахаца. Шоай Iилман балхаш доагIача бесса деш бац историе, социологе, филологе Нохч-ГIалгIай института болхлой, вай вузий цхьайола кафедраш, министерстваш а ведомстваш а. Цу деррига кIезига ае дац. Цуьнца дувзадена дукха ха йоаццаш парте обкома бюро ира а принципиальни а дийцар вай школашта арахешача учебникий дикала хьалхарча просвещене министерства министра нов. С. М. Мовтаевен бехктокхамах дола дош. Халахета а, цIенхаштта идейни айпаш лоацаш арахийла Iац школьни учебникаш, уж доахкаш хул специалисташта лаьрхIа йола йоммха издадеш а.

Идейни а художественни а брак чакхъюаргйоаца хIама де деза, субъективизмаца, вовзара-вегара тIагIолла публикацей мах беш хиларца лоаттабу къовсам чIоагIбе беза, вай идеологеца тарлуш доаца хIамаш доахка книжкаш е брошюраш а арахецилга чIоагIагIа дехка деза.

ЦIенхаштта уйла яйташ да вай театрай а филармоне а гIулакхаш. Республике бахача наха идейно-политически нравственни кхетам балара йолча шоай торонех лерттIа пайда эцац цар.

Геттара во пайда эц дукхача клубий учрежденеех. Цох дийцар дIаяхача партконференце. Бакъда, гIулакхаш духхьал дIаоргда вай, хайра хувцаденладац. ХьалхагIа а санна клубай кхоалагIа дола даьнга хIана дац аьнна хIама деш дац.

ДоагIар цIенхаштта хьадеха деза республика культура министерствагара. Цо мигайт культпросветучреждеией балха юкъера цIенхаштта кхоачамбоацараш, хьачуденаче балхашта анализ еча принципиальность гойтац. Моттигаш а культура министерства кулгалхошта и.в. Гапаевон Митрофановен вIалла чулоацам боацача, идейно-художественни даьжъе брак йолча балхий дика мах беш.

Партийни комитеташ, НГIАССР Министрий Совет, КПСС обкома культура отдел декхарийла а художественни произведенеш дикагIа хилийтарга хьежжа, идея йоаца а политически даьжъе кегаенна йола а произведенеш ара ца юалийта.

«Физически культурен спорти дIахо шерра йоаржарах» бола КПСС ЦК, СССР Министрий Совета соцам лерттIа кхоачаш ца барах доагIар цIенхаштта хьадеха деза партийни комитеташкара. Цхьайолча районашка хьалъяц спортивно-унахцIенон комплексаш, физкультурах спортанен дукха нах хьинаре юкъеозара хайра пайда эцац долаш долча спортивни гIирсех. Бераша а кхувшбоагIараша а физкультурно-массови унахцIенонк болх беча къаьстта дукха кхоачамбоацараш да.

Къахьегамхошта, къаьстта кагирхошта советски патриотизма уйланца, советски халкъий цаI болча дезала юкъе цоашц хиларах доккхал дергдоаш, моллагIча минуте Сийлахь-боккхача Октябра карагIдаьнарах лораде дIаоаттанийча хургболаш кхетам лулга дIахо а чIоагIде деза. Из деча хана биззагIа пайда эца боагIа вай парте а советски халкъа а революциони, тIема, къахьегама традицеех, ленински партен къахьегамен ветераний башха-дикача нравственни оамалех а классови чIоагIалах а.

БоккхагIчар йIаьхий опыти къонача хьинаре вIашагIтоха. Парте, тIема, къахьегама ветеранаша Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхоца советски халкъа карагIдаьнарий летописа турпала оагIонаш кIезига юкъейиххьаш. ХIаьта хIанзарча кагирхоша сийлена дIахьу йоккхагIа йолча ноахатий эстафета. Цунна тешал деш да вай кагирхошта тийна тIема совгIаташ — интернациональни декхар кхоачашдеча белгалаларах Советски Союза Турпал яха сийлахьа цIи енийй вай мехкахочо Аушев Руслана.

ЦК июньски Пленуме белгал ма даккхар, идеологически балха тIа керттера дар да кадраш. Уж дикагIа кийчбара кIезига хIама дьцац республике. Идеологически комплекса еррига участкашта кIоарга знанеш, опыт, пропагандистски а организаторски а талант йола болхлой хулга хIанз а вIаштIехьдаьккхадац вай. Вахаро яхы а дукхагIа тешаву: хIама бе-башха доацаш, шоашта тIадилла гIулакх формана леладеш болча наха пропаганда йоагIача бесса лелае йиш йоацилга.

Пропагандеи агитацеи а хайна ца Iеш. ЦК июньски Пленуме ма аллара, цу балха хьалхара доагIача тайпара моп лургдола кадраш идеологически балха еррига участкашка хулга вIаштIехьдаккха деза вай. Тхона хетачох, г. Грозне партийни комитетий инициатива хьал а лаьца еррига категорегIа болча идеологически болхлой аттестаци е еза.

Парте обкома пропагандаи агитацеи отдело (А. И. Тацитов), партийни комитеташа, идеологически учрежденеша дита деза массови мероприятеш чакхйоахалгеи дукхала хьонхамашта тIакхувлгеи, дукха терхам тIаахийта беза пропаганда чулоацама тIахьожам лоаттабара, наьха уйлай а хьаштий а анализ яра, царга информаци дIакхачийтара, агитационно-пропагандистски балха уж раьза ба е бац хара.

ЦК декабрьски Пленума решенеш, нов. Ю. В. Андропова выступлене тIара положенеш а выводаш а, СССР Лакхехьарча Совета сесси документаш кIоаргга дIалоезийтара, мелла Iаьдала эттара лаккерча органе хормамаш дара балха ма боагIара напъабахара, 1984 шера а бIарча пятилетка а задани кхоачаш тIехкхоачаш яра республика къахьегамхой оарцагIбахара еррига вай пропагандистски актива низаш тIадерзадар хIанз геттара лоархIаме да.

Наха идейно-политически а нравственни а кхетам луча партийни организацешна кхоачамбоацараш дуьлийтарах хьахул тайп-тайпара негативни хIамаш. Республике правопорядоки социалистически законности чIоагIдара тIадерзадаь гIулакхаш чакхдоах парте обкомо, социалистически доалахьенна тIакхувдарашца, базаръерашца, кхаъаш ийдерашца административни органаша лоаттабу къовсам чIоагIбу. КIезига бац хьаьнала къахьегаш дакъакхачох ца бахаш бола нах. Цхьаболча гражданашна шоай алапега хьежжа доаца шозза а кхозза а вIаштIарадаь цIенош хьаьду, цар я шишша-кхоккха автомашинаш, кхыча наьха цIергIа дIа а яьхь. Кхоачамболлаш къовсам лоаттабац къоалаш дарца, баьрэ ярца, балхах шоашта болча аьттонна пайда эцарца.

Прокуратура, чурча гIулакхий, юстице органаша лерттIа кхоачашдац шоай керттера декхар — хIара зулам бехкам боацаш ца дутилга. Сага духьала, гражданий доалахьара хIамаш лечиьбеш даь зуламаш хьагучадаха профессиональни низ боацаш а из гIулакх бехктокхаме ца хеташ леладарах а къахьегамхошта бехкаш доах царех.

ЧIоагIагIа уйла яйташ хIама да тIадилла гIулакх бе-башха ца хетар, бюрократизм, кхаъаш ийдар, правоохранительни органашка социалистически законаши дисциплина а телхаяр. Цу тайпара моттигаш хиннай Заводской, Ленински, Назрановски а кхыча а районашка. 1983 шера МВД хьала лаьрххIа соцам тIаеца езаш хилар КПСС обкома бюро. Кадраш харжара а дIаяйттара а партийни принципаш телхаярах, протекционизм леларах, балха декхарех шийна болча аьттонна пайда ийбарах, хIаьта из да моллагIа бола нах балха хьа а нийсбеш кадраш нехийр, партера а балхара а дIааьаьккхав кадрашта вола министра заместитель А. Ю. Гелагаев, бехктохаме зоаб кхьболаб кулгалду болхлой. МВД гIулакхаш хIанз тоалуш доагIа. Органашка болх бе хьошаьаь 400 совгIа саг, министерства аппарат чIоагIъяьй.

КПСС обкомо, горкомаша, райкомаша, НГIАССР Министрий Совето хIара дешна йоакхо е еза правоохранительни органий, зуламашца дар лоаттабеча къовсама эффективность лакхъе еза. Дамм йоакхо е партен паччахьалкхен хьашташ дIа ма деха кадрашца болх бара, кулга цIена болаш, социалистически законность чIоагIагIа лелаеш уж хилийтара.

КПСС ЦК НОЯБРЬСКИ (1982 ш.) ПЛЕНУМА УКАЗАНЕШКА ХЬЕЖЖА ХАДДАИЗА ЭРГАЙОАХАШ ТОАЕ ПАРТИЙНИ БАЛХА СТИЛЬ А МЕТОДАШ А

Парте экономически а социальни а политика толаме чакхъяккхара эшар фуд аьлча, из да организационно-партийни болх дика оттабар. ХьалхагIа ма аллара, партийни балха стили методаши цхьайолча даьжъе тоаяьй КПСС обкомо, республике деррига общественни вахаре партийни комитеташа ю влияни шеръяьй, юкхьанцарча партийни организацей декал айдаьд.

Бакъда, КПСС Центральни Комитето вайгара дIадех из болх дIахо а чIоагIбелга. Цудухьа хьалхарча аргIаш дииза даргдоацар да отчетно-хоржамий собранеи а конференцеи а дика кьонхамаш дIачIоагIдар, лохера партийни звеньяш организационни чIоагIъелга Iалашдар. Къайле ма яц цхьайолча лоархIамеча участкашка цехови партийни организацеш а партийни группаш а вIашагIа из ехкилга. Дикка дукха хIамаш да парте мутIараш дегIадоаладеча, къоначча коммунисташта кхетам луча. Отчетни юкъа КПСС мутIарашкара дIааьаькхав 624 саг, парте членалла 358 кандидат тохкама станах лоархIаннаар.

ХIанз а тIехьа дукха кхоачамбоацараш да партийни комитетий балха стиле а методашка а. Хоаш да, моллагIа йола план, моллагIдола дIадоладаь дикадар автоматически кхоачаш ца делга. КПСС горкомех, райкомех цхьачар организаторски балха а планаш кхоачашъяйий хьакара зе а деш, цаIаш дола деллаш дукхаза дувцаш, дукха совещанеши заседанеши ю. Бухсоцаш из Iаьнъ гIулакха. Ишта хилар парте Урус-Мартановски райкоме. Обкома бюрос дийтIар цун балхага, во болх беш хилар белгалдаьккхар. Бокъьалдар аьлча, партийни комитета стиле дукхагIдолча даьжъе тIамаста даьд балхаш, администрировани яьй, шиъ лоIаме решенеш яьй, сихен саг кхетаргвоацаш хиннад кадраш хьакъестаяр. Телхаьй коллегиальность, доагIаш дар дIа-хьа декилга а цIенхаштара партийни тIахьожам боацаш а хиннаб. Района пленумо, отчетно-хоржама районни партийни конференце нийса лаьрхIар КПСС обкома бюрос цун балха баь мах, кхоачамбоацараш дIададара хоадамболлаш дола наьгIаш белгалдаьхар.

Хьалха хиннача кулгалхоша нийсдалийта кхоачамбоацараш дIадоахилга мела леларца дувзаденна дукха балхаш де деза я Малгобекски городской партийни организаце. Критически анализ е эшаш да укх тIеххьарча хана шоай позицеш дикка хоадуш юха тIехьашка ялайтача парте Гудермесски горкомен Шелковской районнен дела дола [illegible].

Хьалха санна областной партийни организаце балха тIа кхоачамбоацар ларьIа деза, тIайицар кхоачашдара тIахьожам лоаттабар ледара хилар. ХIанз а тIехьа кIезига терко ю критикен самокритикен дегIаккхувлара. Мела деза «КПСС XXVI съезда решенешка хьежжа тIахьожами тIадиллар кхоачашдарга хьанкари дIахо эргадоаккхаш тоадарах» бола КПСС ЦК соцам кхоачашбар. Цхьайолча хана тIахьожам вIаштIехьа а ца боаккхаш обкома отделашка совещанеш еш, цар дукха отчеташи информацеши хьегудьеш моттигаш хул. ТIахьожам лоаттабеча формалхаш хиларца каст-каста нийслу дукха дола социаш кхьметтел юкъьанцарча партийни организацешкен исполнителашкен дIа ца кхоачаш.

Парте областной комитета пленумашка кIезига уттадир решенеш критически замечанеши кхоачашъярца дувзаденна дешаш.

Декхар совах латт аьлча, из латт масее а тайпарча тIахьожама болча балха стиль органашкха тоаяра тIагIертта къовсам лоаттабе безаш хиларах, из тешаме йола средство а хиина дIаоттае еза къахьегама дисциплинен организованности чIоагIъяра, планаш кхоачаш ца еш юсаргйоацаш, боахама доал ца делгеи зе делгеи хургдоацаш гIулакх дара. Массала а дага лоаттаде дезаш да доша гIулакхи цаI хилар — ленински стила кхоачашдиза даргдоацаш дIадехаш дар. ХIара партийни решенеца тIехьа хила дезаш дар да из йиза кхоачашъелга, коммуниста хIара дешна тIехьа хоадамболлаш дола гIулакхаш хилар.

Толам баккхара кертерча хьалех цаI да, аьнна белгалдаьккхар КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленуме новкъоста Ю. В. Андропова «кадраш нийса дIахьожар, лоархIамегIарча участкашта керте латташ бараш политически кхеташ, шоай гIулакх довзаш, инициатива йолаш, организаторски гIулакхаш доахкаш кердалар хьаллоацаш бола нах хила беза». Уж дIадехаш дараш кхоачашдеш бола кадраш кIезига яц областной партийни организаце. ХIаьта а моттигаш нийсъенаф коллективашка организаторски а политически кхетама а болх бе могаргдоаца нах кулгалде хьежабеш, хIаьта цхьайолча хана нийслу духхьал цIена боаца нах хьежабеш а. КПСС обкома бюрос цхьайолча хана цIенхаштта а шиш хаиматIа а хьадехаш хивадац болх бохабарах доагIаш дар, мела леладаьд кулгалхой кадрашта нравственни кхетам балар а. Кхаь эца гIортарах партера дIа а боахаш, балха тIара дIаваьккхар КПСС Ножай-Юртовски района шоллагIа секретарь Юсупов, обкомера парткомиссе член Ильмиев. Партийни вахара нормаш телхаярах гIулакхаш тIара мукъабалийтар КПСС обкома отделий заведующеши Афанасенко, Героев, парте Шалински района хьалхара секретарь Исмаилов. ГIалаташ дуьлийтарах КПСС обкома шоллагIча секретара пост йита йийшар Л. Д. Магомадова.

Кадрашца беча балха тIа цIенхаштара кхоачамбоацар лархIа деваш да каст-каста уж хувцалуш хилар. Кхаь шера КПСС обкома бюро номенклатура юкъебоагIача болхлоех ахаш хувцабеннаб. Къаьстта каст-каста хувцалу колхозий совхозий кулгалхой.

Сона хетачох, конференце делегатий боккъо я тахан хатта КПСС обкома бюрога, секретариатага кадрови балха тIа кхоачамбоацараш хIана нийсдалийтад аьнна. КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) июньски декабрьски (1983 ш.) Пленумий решенеша дIадехарашка хьежжа парте областной комитето, КПСС горкомашен райкомашен цIенхаштта тоаде деза кадраш хьакъоастаяра кхетам балара гIулакх.

Кадраш хьакъоастъяре, дIанийсъяра, кхетам балара даькъера юкъьанцарча партийни организацей лоархIам а ишта чIоагIбе беза, хаддаиза эргабоахаш тоабе беза министерствайи ведомствайи аппаратаца беча балха партийни тIахьожам лоаттабелга. Дица юкъедоаладе деза кулгалхоштен специалисташтен аттестаци елга, коммунисташта, къахьегама коллективашта хьалхашка отчеташ телилга, хан-хьинахьа партийни комитеташка собеседованеш елга.

Кадраш хьакъоастаяра а дIанийсъяра даькъера болх республике дахача деррига хьамийн народностийн вIалаш хоржаш йолча органашка хилара хьакъехьарча парте XXVI съездо дIадехарашка хьежжа чIоагIа нийсбе беза КПСС обкома бюрос, парте горкомашен райкомашен.

Парте низ нахаларча цун бувзамех латт. КПСС Центральни Комитето хаддаиза хьалхадоах вайна вовй балха тIехьа цу керттерча ленински положенеца хьалхле леладийза йргйоацаш хилар, нахацара бувзамаш чIоагIде, нахаюкъе хила, цар опытах пайда эца безаш хилар. Из декхар къоастадеча партийни органаша кхь гIортолга ю Советех, профсоюзех, комсомолах, кхыча общественна организацеех, царга гIолла шийри ю къахьегамхой идейно чIоагIйбара, общественни гIулакхашта доал дара йола цар ланьхаш хьаю, керда общество хьалъеча хьинаре даькъа лаца уж оарцагIбоах.

Отчетни хана советски органаша дукхагIа терхам беш леладаьд шоай регионаш комплексни экономически а социальни а дегIаккхувлара дешаш. Уж дешаш кIоаргга анализ еш да Лакхехьарча а моттигашкарча а Советий сессешка, массазарча комиссешка, республика Лакхехьарча Совета Президиума, Министрий Совета, горрайис- [illegible] заседанешка.

ХIаьта а советски органий хьинар лаьгIлуш нийслу парте горкомаша, райкомаша каст-каста царна хьалхара гIулакхаш деш е тIехдаьнна чIоагIа царна доал деш, шоашта доагIаш доаца дешаш къестаделга шоашта дIатIанийдеш хилар бахьан долаш. Кхоачамболлаш дегIайоагIаш яц Советашкарча партийни группай инициатива, доагIар лерттIа хьадехац партийни политика чакхъяккхара хоржамий округашка депутаташа бу болх вIаштIехьбоаккхалга.

НГIАССР Лакхехьара Совет, Министрий Совет декхарийла я моттигашкарча Советашта кулгалдара боарам хаддаиза лакхбе, цар территореш тIарча предприятейи организацейи балха биззача боараме координаци яра а тIахьожам лоаттабара а, йолаш йолча производства резервах ма могга дукхагIа пайда ацара, бахача наха гIулакх делга тоадара, общественно пайданерча къахьегама беррига гражданаш юкъеозара исполкомашта новкъостал де. ЧIоагIбе беза вай планаш, законаш кхоачашдара тIехьара Лакхехьарча Совета тIахьожам, айбе беза массазарча [illegible] сей лоархIам.

СССР Лакхехьарча Совете хургдолча хоржамашца бувзаденна боккха организаторски политически болх бе безаш я парте обком, горкомаш, райкомаш, юкхьанцара парторганизацеш. Хоржамашта кийчо еш беча балхах ма могга дукхагIа пайда эца беза экономически социальни дегIаахара, паччахьалкхенни боахамен органий балха боарам лакхбара, дисциплинен порядоки чIоагIъяра, къахьегамхой инициатива айяра парте оттадаь декхараш кхоачашдеча.

Паччахьалкхенни общественни гIулакхашта доал дара къахьегамхой юкъеозара наха юкъера тешаме нег гIортолга лаьрхIа хиннай парте обкома массаза а вай профсоюзаш. Вай массе оагIоралара гIо даьд боьонца йола управлене школа доал дара школа, коммунизма школа хиларах тарра цар инициатива дегIайоалляра, лоархIам лакхбара. Цхьабакъда, вай вIаштIехьдаьннадац боахлой къахьегама, быта, салаIара хьалаш тоадара дешаш тIатеIIа къестадайтара а, социалистически яхь вIаштIехьйоаккхачара, коммунистически хьесапе къахьегара тIехьарча боламера кхоачамбоацараш дIададхара тIехьа хьадда къовсам лоаттабара а облсовпроф, профсоюзий отраслевой обкомаш оарцагIъяха. ЛоархIама да социальни процессашта, экономика дегIайоалара, наха кхетам балара шоаш воздействи еш йолча средствай еррига арсеналах профсоюзаша эффективно пайда эцар.

XI пятилетка декхараш кхоачашдеча хьинар кхо ца деш къахьегарах чIоагIагIа хам бе безаш я вай комсомол, сийдола кагирхой. Цар юкъедихьар кхы а доккхагIа хургдар, нагахьа санна партийни организацеша комсомольски организацей низах торонехи биззагIа пайда ийбабаларе, хьалхувш йоагIача тIехьенна кхетам луча царна хьинарегIа гIо даь даларе. Йокх оагIорахьара, комсомола обком, ВЛКСМ горкомаши райкомаши дукха болх бе безаш я лохера звеньяши организационно чIоагIъяра. Партийни комитеташа чIоагIагIа терхам бе беза комсомольски организацей балха, царна хаддаиза новкъостал де деза кагирхой идейно-нравственни гIулакхаш доахкаш, классово-политически а къахьетама а чIоагIал йолаш хьалкхебара.

Парте, дерригача халкъа мах баь варгвоаца капитал я партен къахьегамен, Сийлахь-боккхача Даймехка тIема ветераний опыти лакха идейности. Къахьегамхошта кхетам луча уж юкъеозара болх айбеннаб КПСС ЦК царца вIашагIкхетар, нов. Ю. В. Андропова выступлени хинначул тIехьагIа. Ветеранашца вIашагIкхетар хиннад КПСС обкоме. Областной, городской, районни партийни комитеташка, йоккхийча юкхьанцарча парторганизацешка вIашагIьехкай ветераний советаш, уж хержаб партийни организацей кулгалдеча органашка. ХIара партийни профсоюзни организаце, хIара паччахьалкхен учрежденен къахьегама коллективен хьаде деза ветераний. Царна эшарий, йоахконий терко еш, цар сий деш, уж лоархIаш лелабергбола, хьайда дола декхараш кхоачашдара цар низаш хьаькъалца а пайда бергболаш а тIадерзадергдола хьалаш.

Отчетни юкъ КПСС обкома пленума, бюро членашен секретариатен шоаш областной парторганизацена хьалхашка латта декхараш кхоачашдара чакхдоала гIулакхаш Iилман ниць лувцаш, корта болаш коллегиальни леладеш хиларца белгала хиннай. Чакхйоахача заседаней регламент кхы а чIоагIъяьй. Уж кIезигагIа е даьннад.

КПСС обкома бюрос гIулакхаш белгалдаьхад отделий болх дикагIа вIаштIехьбаккхаран корта болаш лелабайтаран, планировани тоалра, царна шоай болх хьалдан тIехьа ца боахаш чакхбахийтара.

Паччахьалкхен доал деча къахьегамхоша дакъа лоацаш хилар хьахьокхаш йолча формех цаI, цар вахарах, хьаштех, дагалаттарех йола информаци доаттаеш бола хьаст хилара тарра, наьха письмошцеи заялешцеи бу болх эргабаьккха тоабара дешашта дукхагIа терхам тIаухийташ хиннай КПСС обком, горкомаш, райкомаш. Из дара нах чIоагIа оарцагIбоахаш дола хIама хилар «КПСС XXVI съезда решенешка хьежжа къахьегамхой письмошца, предложенешца бу болх дIахо тоабара де дезарех».

Письмош тIара предложенеши замечанеши терхалъю социально-экономически дегIаахара планаш оттаеча хана, юкъехухь партийни комитетий перспективни текущи планашта.

Пятилетка чакхъяла ши шу мара дисадац. Цхьадолча даьжъе тIехьадусаш хилар терхал а деш, вай дукхен тIатеIIан къахьега дезаргда ца деш дисар юхаметтаоттадар, шеко йоацаш пхе шера план кхоачашъелга Iалашдер духьа. Уж декхараш чоалхане доккхийн да. Бакъда, тхо чIоагIагIа тешаш да уж тхоашта кхоачашдуургдолаш хиларах. Халкъа боахам дIахо дегIабоалабара мел эшаш дар боккъонца долаш да вай: низ бола экономически потенциал, йоккха опыт, башхадика кадраш, хIаьта кертердар — шоаш ца кхобеш къахьега кийча хилар, хьалхашка латта декхар кхоачашдара, моллагIа халонаш эшаяра шоаш тIагIерттар лораргI ца боалаши боях бе могаш хилар цхьа хьахьекха Iийна боацача вай къахьегамхой чIоагIа айденна къахьегамен политически хьинар. ЦК декабрьски (1983 ш.) Пленума решенеша дегаш айдаь болча республика къахьегамхоша тахан хьагойт шоаш балха тIа дика вIаштIехьбаьнна, дисциплина йолаш хилар, чIоагIагIа хьаллоац мехка хьалхалаттача коллективаша къахьегама овсаре лакхъярах продукце хьаеш дIадохийтар кIезигдаран дIаболабаь болам. 1984 шера а еррига пятилетка а план кхоачашъелга Iалашде гIерт.

Юкъарча доацаш дола коммунистий декхар да цу бехктохамеча балха тIа хьалхарча моттиге латтар, къахьегамхой патриотически боламаш дIахо кхухьача шоашкара авангардий лоархIам гойтар, хIара къахьегамий коллективе лакха принципиальность йолаш а доагIар шоашкара хьадехаш а дола хьалаш хьадар.

Ленински наьъагIа, жир доаш йоацача ленински байракха кIал а латташ, тIагIертта дIахо советски халкъ общественни социальни дегIаахара даьжъе нердача лакхалена кхувлача сийдолча Коммунистически парте сийлахь-йоккха аргалонаш еченлостам телачеи низо, дерригнен а тIехьа къовсам лоаттабера вай доаш гIоадоех.

Оаха гIеща ду КПСС Центральни Комитета, новкъост Ю. В. Андропов керте латтачи цун Политбюрона партен халкъен революциони, тIема, къахьегама традицеш дIахо кхухьаш йолча Нохч-ГIалгIай областной партийни организаце, ленински Центральни Комитета гонахьа кхы а чIоагIагIа шийн мутIараш кхоташ а даь, КПСС XXVI съезда а ЦК ноябрьски (1982 ш.), июньски декабрьски (1983 ш.) Пленумий исторически решенеш толаме кхоачашъяра де мел эшар дергхиларах, коммунизма сийлахь-йоккха идеалаш котъяхара деррига халкъо лоаттабеча къовсаме авангарде латташ дIахо йодача хана 'а хургйоларг!

(ДокладагIа йола прени [illegible] тIа).

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителя — 2-85-07; бехктокхама секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-54-04; промышленностен транспортен — 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84; культура — 2-64-75; кехаший — 2-85-64; корректорски — 2-89-68.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-85-64; корректорская — 2-89-69.

Газет арадувла шинарей, ерей, шоаттей деношка

СФ05018. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 211.